

Az önkormányzatok és a civilszervezések együttműködése

(interjú és dokumentum elemzés)

Készítette:

Dr. Csúth Sándor

A kutatás témavezetője:

Dr. Winkler György

A kutatás a **Magyar Közigazgatási Intézet** megbízásából, a **Regionális Operatív Fejlesztési Program** támogatásával zajlott.

Budapest, 2006

Tartalom

Bevezetés	3
1. Módszertan	5
- A vizsgálat köre	
• Az interjúváltak	
• A dokumentumok	
• Az interjúk szerkezete	
2. Kistérség – civil szervezetek	8
2.1 Területfejlesztés	10
- Civilek részvétele a területfejlesztésben	
2.2 Közfeladatellátások	16
- Térségi szintű feladatellátás	
2.3 Munkaszervezet	20
- Jogszabályi háttér	
- Munkaszervezet	
3. Település – civil szervezetek	23
3.1 Együttműködés a közfeladatok ellátásában	25
- Szolgáltató funkció	
- Forrásteremtő funkció	
3.2 Testületek és Civilszervezetek	28
- Civilek bevonása a testületi munkába	
- Döntés előkészítő tevékenység	
- A lakosság mozgósítása	
- Önkormányzati támogatás	
4. Az interjúkon elhangzott eseti felvetések	34
- Kistérségi észrevételek	
- Települési észrevételek	
Mellékletek	38

Az önkormányzatok és a civil szerveződések együttműködése

BEVEZETÉS

A civil szervezetek –növekvő szerepük és fontosságuk ellenére sokáig hiányoztak a magyar igazgatás térképéről. A téma iránti tudományos hazai érdeklődés is csak néhány éve élénkült meg. Sajátosságaként –történeti helyzetünkből adódóan- a demokratikus önkormányzatiság is rövid múlttal rendelkezik. Az önkormányzatok és a civil szervezetek kapcsolata, partnerségi viszonya, együttműködése hosszabb időszak alatt alakult ki, miközben változik tartalma és formái, amelyben mindkét fél érdekelt.

Az önkormányzatok és a civil szervezetek (nonprofit szervezetek) közötti kapcsolat vizsgálatára (KSH) először 1996-ban került sor. E mellett számos más vizsgálat is történt, amelyek a kapcsolatok egy-egy területére irányultak. A vizsgálatok feltárták, hogy a civil szerveződések többsége kötődik az önkormányzatokhoz, mindenekelőtt a települési önkormányzatokhoz. Az ismert kutatások zömében az országos és a városi szinteken lévő kapcsolatokat vizsgálták. A községek, kis települések tekintetében az ismeretek hiányosak. Az igazgatás új szintjén, a kistérségek vonatkozásában, nincs szervezett feltárás a civil mozgalmakkal való kapcsolatot illetően.

A Magyar Közigazgatási Intézet kutatásaiban a kormányzati szféra és a civil szervezetek kapcsolatainak vizsgálataiban a kilencvenes évek közepe óta a községek és kistérségek is helyet kaptak, különösen a területfejlesztési törvény hatásvizsgálataiban. Ezek, mint előzmények vezettek el ahhoz, hogy a ROP program lehetőségeivel élve a témakör szűkített vizsgálatára pályázzunk. A szűkített vizsgálat alapjaiban arra a feltételezésre épült, hogy az eddig – a

témakört illetően- feltáratlan területen, a kisközségek és a kistérségek területén feltérképezze a helyi önkormányzatok, községek, kistérségi társulások és a civil szerveződések közötti (formális és informális) kapcsolatot. A kutatás során arra kerestük a választ, hogy milyen belső mechanizmusok alakítják a civil szervezetek és az önkormányzatok kapcsolatának természetét, milyen rendezőelv mentén szerveződnek az együttműködés különböző formái, azaz a helyi ügyek megoldásában milyen a civilszervezetekkel kialakult együttműködés köre, módja, feltételrendszere, milyen módon vesznek részt a civilek a helyi politikában, gyakorlatban.

A vizsgálat ismertetése előtt, annak körülményeiről annyit kívánunk megjegyezni, hogy erre az időszakra estek a parlamenti választások, ami lekötötte az önkormányzatokat, nehezítette a szervezést, az interjúk megtartását. E mellett az eredeti programunk szerint az interjúkat párhuzamosan kívántuk végezni a a kérdőíves felméréssel, az ott szerzett tapasztalatokra építve. Ez a kérdőívek nehézkes, késői gyűjtése miatt nem vált lehetővé, így az interjúk és azokat kiegészítő dokumentum gyűjtés- feldolgozás önállóan történt. A kettő így is valószínűsíthetően kiegészíti egymást. Kutatási szempontból talán előnyt is jelenthet, hogy a kétféle vizsgálati módszer nem befolyásolja előfeltevéseivel a kérdéseket.

A kutatási eredményt nyilván befolyásolja, hogy a megbízás nem tette lehetővé több interjú készítését. Ezt tudva igyekeztünk úgy szervezni a munkát, hogy azokra a kérdésekre, amelyekre a válaszokat kerestük, lehetőleg az elérhető legnagyobb részletességig ne csak egyedi, hanem általánosítható válaszokat is kaphassunk. Reméljük, sikeres volt e tekintetben munkálkodásunk, a mintavételből való torzulás nem befolyásolja kapott eredményeink értékét.

Ezúton is megköszönjük mindenekelőtt azoknak a civilszervezeti vezetőknek - aktivistáknak- a segítségét, akik interjúikkal, tanácsaikkal, javaslataikkal rendelkezésünkre álltak. Köszönettel tartozunk azon települések polgármestereinek, jegyzőinek, hivatalnokainak, valamint a kistérségi munkaszervezetek munkatársainak, akik elfoglaltságuk mellett vállalták az időben nem kis terhet jelentő együttműködést.

1. MÓDSZERTAN

A vizsgálat köre, az interjúvoltak

A vizsgálat során interjút készítettünk 17 hivatali vezetővel, munkatárssal, amelyek a civil szervezetekkel kapcsolatos együttműködések tapasztalataira irányultak, valamint 23 civil szervezeti vezetővel, aktivistával arról, hogy miként vélekednek településük és a kistérségek szintjén az együttműködés eredményességéről.

Az interjúk részben az adott településeken lévő kapcsolat feltárására irányultak, de minden esetben kitértek a kistérségi együttműködésre.

A tanulmányhoz adatokat(dokumentumokat) gyűjtöttünk a települési, kistérségi együttműködést szabályozó intézményi kiadványokból, szabályzatokból, testületi ülések határozatairól, azaz a fellelhető dokumentumokról. Ugyanezt a korlátozott lehetőség határain belül a civil szerveződéseknel is elvégeztük, ahol az adminisztráció nyilvánvalóan szűkebb körű, mint a hivataloknál.

A vizsgálat során kiemelten törekedtünk arra, hogy a kiválasztott terület reprezentálja mindenekelőtt azt, hogy a községek, kistelepülések problémáira adjon választ. Más megközelítésben, hogy az interjúvoltak összetétele lehetőség szerint az adott területről (térség, település) valós képet adjon.

Árnyalta a vizsgálatot, hogy a civil szervezet elnevezés alatt mást és mást értenek az önkormányzatok, ebből adódóan természetesen viszonyuk is eltérő a civilszervezetekhez. Egyes önkormányzatoknál ide sorolják a művelődési házakat, sőt a közfeladat elvégzésében segítséget nyújtó gazdasági társaságokat is. Ezen túlmenően idetartozónak számítják a sportklubokat, egyházi szerveződések. A definíciós problémák végig kísérték a vizsgálatot. A kutatás nem vállalkozhatott arra, hogy ezekben a kérdésekben állást foglaljon, de lehetősége határain belül törekedett arra, hogy néhány kérdésben a tapasztalatokat összegyűjtse. Ezekre a későbbiekben kitérünk.

Az interjúvoltak megoszlása:

A hivatali szférában megkérdezettek:

	fő	%
polgármester	5	28
jegyző	2	12
munkatárs	4	24
kistérségi munkaszervezet vezető	3	18
kistérségi munkatárs	3	18
összesen	17	100

A civil szervezetek részéről megkérdezettek:

	fő	%
helyi szerveződések vezetői, aktivistái	16	71
megyei szerveződések megbízottai	2	8
kistérségi civil vezető	1	24
gazdasági jellegű "civil" szervezetvezető	3	13
egyéb	1	4
összesen	23	100

A fentiekben összefoglaltuk a 40 interjú résztvevőinek fő jellemzőit. Annyi megjegyzést fűzünk a civil szervezetek interjú alanyainak kiválasztásához, hogy ahhoz leginkább a helyi önkormányzatok nyújtottak segítséget (ők biztosították a lehetőséget a meghívásokhoz, a beszélgetések lebonyolításához, azaz a találkozásokhoz).

A dokumentumok

Az interjúk szervezésekor megkértük a résztvevőket, hogy lehetőségük szerint gyűjtsék össze azokat a dokumentumokat, amelyek az önkormányzat és a civil szervezetek együttműködését szabályozza, eredményeit értékeli. Kérésünknek, hogy ezt készítsék elő, csak néhány helyen tettek eleget, így az interjúk során kértük el az elérhető dokumentumokat, illetőleg kaptunk ígéreteket utólagos eljuttatásra (ami az esetek jelentős részében megtörtént. Ez talán visszajelzés az interjúk légkörére is).

A begyűjtött dokumentumok:

	db	%
megyei szintű		
hivatali	4	8
civil	2	4
városi szintű		
hivatali	10	20
civil	3	6
település szintű		
hivatali	3	6
civil	6	12
kistérségi szintű		
helyi	12	24
civil	2	4
egyéb		
helyi	4	8
civil	4	8
összesen	50	100

Az interjúk lezárása után is érkeztek dokumentumok, amelyek lényegében új elemeket nem tartalmaztak a megismertekhez képest, ezért külön nevesítésüktől eltekintünk, de fontosnak tartjuk, hogy más vizsgálatoknál ezek is felhasználhatók, rendelkezésre állnak (leadjuk az MKI dokumentációs tárába).

Az interjúk szerkezete

A kérdések a következőkre irányultak oly módon, hogy az lehetőséget nyújtson az önkormányzati-illetőleg civil oldal által elmondottak összevetésére is.

Az interjúkhoz interjútervet készítettünk az önkormányzat és a civilszervezet képviselőjével folytatott beszélgetéshez. Az interjúk során az előre tervezett kérdéseket (az érdeklődés és az aktivitás, valamint a problémák-javaslatok) a gyakorlat eltérítette. Ez azzal is összefügg, hogy a megkérdezettek örömmel

vették a beszélgetést, sok elmondanivalójuk volt, többen ezt a lehetőséget fórumnak tekintették. Ennek ellenére törekedtünk az interjúk során arra, hogy az általunk tervezett fő kérdésekre azért választ kapjunk (tekintettel az interjúk időkorlátjára is).

A fő kérdések:

- a civil szervezetek helye az önkormányzatokban
- az együttműködés formái
- az együttműködés tapasztalatai
- tervek, elképzelések

2. KISTÉRSÉG – CIVILSZERVEZETEK

Abból kiindulva, hogy a civil kapcsolatok vizsgálatának új területe a kistérségi dimenzió, úgy gondoljuk, hogy a szerzett tapasztalatok közül ezt a területet kiemeljük az elemzésben. Valamennyi interjúban szóba került, hogy a kistérség viszonylatában hogyan látják a civil szervezetek részvételét annak tevékenységében.

Előjáróban kiemelhető az a tapasztalat, hogy a civil szervezetek bevonása a kistérségi „munkába” alapvetően a kistérségi vezetéstől, annak munkaszervezetéből kell, hogy kiinduljon. A megkérdezettek által elmondott sikeres és sikertelen tapasztalatok azt mutatják, ahol konkrét projektekhez kéri az adott témával foglalkozó civil szervezetek véleményét, közreműködését, ott az rendszeresen sikerre vezet. Ahol több a területet érintő „általános” javaslatot kérnek, ott rendszeresen kudarc az eredmény. A következőkben bemutatjuk a kistérség szervezetei (többcélú társulás, fejlesztési tanács, Kistérségi Iroda, szakmai munkacsoportok) és a civil szervezetek közötti kapcsolatról a vizsgálat során kialakult képet.

A kistérség egy új területi szint, még nem elterjedt a köztudatban. A kilencvenes évek elején alakultak meg az első kistérségi szerveződések, amelyek célja területfejlesztés, illetve azok forrásához való jutása volt. Sorra alakultak szövetségek, társulások, alapítványok, ugyanis működési formájukat törvény nem szabályozta! A területfejlesztésről szóló törvényben került először megfogalmazásra a kistérség definíciója, alapvetően a területfejlesztés szerkezetrendszerében elfoglalt helyének és szerepének meghatározásával. Az önkormányzatok közötti együttműködési igény és gyakorlat szükségessé tette

társulásaik törvényi szabályozását (1997). A kialakult problémák szükségessé tették a kistérség intézményesítését, amely alkalmas arra, hogy közszolgáltatásokat térségi szinten tudjon biztosítani. Ezt az igényt elégítette ki a Többcélú Kistérségi Társulásokról szóló 2004-ben megalkotott törvény.

A többcélú társulások többsége formálisan 2004-ben alakult meg (amikor is a központi költségvetési támogatások igényelhetőségét még azévi megalakulási dátumhoz kötötték). Sok helyen nem döntöttek rögtön önálló munkaszervezet felállítása mellett, megpróbálták egy (esetleg két) fő irányításával a székhely település polgármesteri hivatalainak munkatársaival (alapfeladataik mellett) ellátni a többcélú társulás döntés-előkészítési és végrehajtási feladatait. Az általunk vizsgált munkaszervezetek létszáma 3-5 fő közötti. Nyilvánosságukat biztosítja, hogy több helyen kialakították saját honlapukat, amelyekre a meghozott döntéseket (határozatokat) és azok előzményeit jelentő előterjesztéseket felteszik. Ezáltal szélesebb körben is megismerhetőkké válnak a kistérségi információk.

A többcélú kistérségi társulások működése új dolog mind az önkormányzat, intézmények, mind a minisztériumok számára. Különösen új a civil szervezetek vonatkozásában. Az interjúkban felvetették, hogy a jogszabályi környezet gyorsan változik, amelyekhez az önkormányzati képviselő-testületi döntéshozatalnak (törvényben szabályozott folyamatához képest) elképesztően rövid határidőkkel kell(ene) alkalmazkodni. Sok esetben az ágazati törvények nincsenek összhangban a finanszírozás feltételeit meghatározó költségvetési törvénnyel, és még ezen belül is mások az alapszabványi igényelhetőségeinek előírásai, mint a kistérségi normatíváé, ugyanazon tevékenységre. Az intézmények rengeteg adat szolgáltatására kötelezettek nagyon sok szerv (minisztériumok, államkincstár, KSH stb.) felé, de más-más csoportosításban, ami jelentősen leterheli az amúgyis kislétszámú apparátust. Ilyen háttérrel a civilszervezetekkel (amelyek országos, illetőleg településszintűek) a kapcsolat kialakítás nehéz és még kialakulatlan. A civilekkel való együttműködés a területfejlesztési kérdésekben a leggyakoribb, ami az önkormányzatok részéről adódik a településfejlesztési törvényből következő kötelezettségekből, az országos és regionális civil szervezetek aktivitásából, nem utolsósorban a helyi érdekekből.

2.1 Területfejlesztés

Vizsgálatunk arra irányult, hogy a helyi civilekkel való kapcsolatokat, azok formális és informális gyakorlatát keressük. Ezt a „helyi” megjelenítést mint azt a módszertani leírásnál jeleztük mindenekelőtt a kistelepülések vonatkozásában értelmezzük, de ezt kiterjesztjük a kistérségi együttműködésre is. A területfejlesztési együttműködésre a törvényi szabályozásokon túlmenően számos olyan ismertető anyag, ajánlás, módszertan jelent meg a témában, amely hozzáférhető az érintettek számára részben kiadványok formájában, részben elektronikus úton. Kiegészítik ezeket az ajánlásokat azok a konferenciák, tanfolyamok és egyéb rendezvények, amelyeken a témával kapcsolatos gyakorlati teendőket verbálisan is ismertetik. A kistérségek vonatkozásában a tisztségviselők (polgármester, jegyző) egy része jól tájékozott a témakörben, ugyanis többen a megkérdezettek közül résztvettek ilyen anyagok készítésében (pl. a miskolci kistérségben). Az interjúvált tisztségviselők részben ismerik, részben halottak ezekről a módszertani ajánlásokról, de azokat részleteiben nem ismerik, annyit tudnak azokról, amennyit munkatársaiktól az egyes előterjesztések előkészítése során tájékoztatásul, felkészítésül kaptak. Úgy fejezték ki véleményüket, hogy nem érdeklődés hiányából fakad a témában megjelent publikációk ilyen mértékű ismerete, hanem elsősorban a nagymértékű hivatali leterhelésből adódik.

A területfejlesztést illető civilekkel való együttműködés legkisebb regionális szintje: a kistérségi fejlesztési tanács. A vizsgált kistérségekben a törvényi szabályozónak megfelelően a kistérségi fejlesztési tanácsok megalakultak. A többcélú kistérségi társulásokká való átalakulás során annyiban változott helyzetük, hogy ugyanazon szereplők (települések-polgármesterek) váltak jogilag, de tartalmilag is a fejlesztési tanácsnak és a többcélú kistérségnek tagjaivá, vezetőivé. Ez indokoltá tette, hogy a két funkcióból való különálló szervezetet egyesítsék. A vizsgált területen ez a budaörsi kistérségben nem történt meg (vizsgálatunk lezárásáig), mert az egyik település nem kívánt résztvenni a többcélú társulásban. Így az nem egyesíthette automatikusan a két bejegyzett szervezetet. A többi vizsgált kistérségnél az elkülönült szervezeteket egyesítették, ami lehetővé tette, hogy munkaszervezeteik is azonosak legyenek, ami a munkavégzés során leegyszerűsítette a döntések előkészítését és meghozatalát.

A kapott dokumentumok alapján (alapító okirat, szmsz-ek, társulási megállapodások) az a megállapítás tehető, hogy a kistérségi társulások működési

feltételeit szabályozó rendelkezések megfelelnek a törvényi szabályozásnak (ezeket a Közigazgatási Hivatalok elfogadták, alakulásukat a MÁK befogadta). A formaiságukat azzal jellemezhetjük, hogy jól felismerhetők szerkezetükben azok az ajánlások, amelyek az IDEA munkacsoport által közreadott kiadványokban kerültek megfogalmazásra. Eltérés ezektől az ajánlásoktól csak szűk körben található, ott ahol azt valami helyi sajátosság indokolja.

Civilek részvétele a területfejlesztésben

A területfejlesztésről szóló törvény szerint a „a területfejlesztési feladatokat az állami szervek, az önkormányzatok, a természetes személyek és szervezetek, a gazdálkodást végző szervezetek és az érdekvédelmi szervezetek, valamint más intézmények összehangoltan, egymással együttműködve látják el”. Vagyis a partnerség követelményét a törvény írja elő. A civilek részvétele a területfejlesztésben tehát nem valami felesleges dolog, hanem alapkövetelmény.

A közvéleményben (amelyet a média jelentősen befolyásol) ma jellemzően a környezetvédelmi és természetvédelmi ügyek kapcsán találkozunk a civil szervezetek aktívabb országos vagy helyi reprezentánsaival. E helyütt a kistérségeket és falvakat érintően kiemelhető a Magyar Teleház Szövetség, amely ugyan az informatika helyi alkalmazásával foglalkozik, azonban egy nagyon aktív, helyi fejlesztő, közösségfejlesztő tevékenységet végez.

A meginterjúvoltak a társadalmi részvételt -a közösségeket érintő fontos gazdasági döntéseket illetően- pragmatikus oldaláról közelítették meg: a lakosság jó ismeretekkel rendelkezik lakókörnyezetét illetően, fel tudja mérni a környezeti (természeti, gazdasági, társadalmi) hatásokat és képes ezekre vonatkozóan megoldást találni Ezt a képességét biztosítja az, hogy az érdekelt lakosság körében mindig vannak szakértők (ugyanis minden szakértő lakik valahol), akik megkeresésre rendszerint adnak szakszerű visszajelzést az adott kérdésre.

Az interjúk során –ha nem is általánosíthatóan, mert ehhez alacsony mértékű azok gyakorisága –az volt tapasztalható, hogy a civilszervezetek a kisebb településeken a saját lakóhelyüket illető fejlesztéseket (terveket is) ismerik, de azon túlmenően nem terjed figyelmük. A nagyobb településeken, itt mindenekelőtt a kistérségi központok értendőek, az tapasztalható, hogy a városokat érintő fejlesztéseken túlmenően ismereteik a szűkebb és tágabb régiókra is kiterjednek.

Köztes helyet foglalnak el a területfejlesztési kérdésekben azok a civil szervezetek, amelyek az un. makrokörzetek központi településein működnek. Az

itteni civilszervezetek általában kapcsolatban vannak a kistérségi munkaszervezettel, de erősek kötődéseik a szomszédos, velük közvetlenül együttműködő településekkel is. Ezen túlmenően érdekeik is azonosak, hiszen a fejlesztések egy része nemcsak a gesztor települést érinti, hanem azon túlnyúló pl. közös iskola építése, közigazgatási centrumok (pl. okmányirodák) létesítése stb.

A kistérségi társulások fejlesztési tevékenységei az interjúk és dokumentumok alapján fontosságukat illetően a fejlesztési és rendezési tervek készítésében jelölhető meg. Ezek mindenekelőtt az infrastrukturális hálózatokra valamint az idegenforgalmi fejlesztésekre vonatkoznak. Az utóbbi időben a többcélú kistérségi társulások központi ösztönzése nyomán kiterjed az alapfokú intézményrendszerek fejlesztésének összehangolására. Jellemző még a közös pályázati lehetőségek kihasználására irányuló együttműködés kistérségi és makrokörzeti szinten. Általánossá vált a közös, illetve egyeztetett info-kommunikációs rendszerek kidolgozása.

Nem általános, de egyes nagyobb gazdaságfejlesztési projekt esetén az érintett települések egyeztetnek a vállalkozókkal is tevékenységük, magatartásuk, intézkedéseik összehangolására. Mondhatnánk (szerényen) a vállalkozást érintő kistérségi politika kialakításra. Ez leginkább a foglalkoztatási, munkahely-teremtési, közmunka programok egyeztetésében nyilvánul meg.

A szomszéd-sági együttműködést illetően az interjúk során a kis települések az alapellátást és az alapfokú intézményeket emelik ki a kapcsolatok építésében, a nagyobb községek (1000 fő felett) az intézményhálózat fejlesztését tartják fontosnak, a városokban pedig a jövő tervezésére helyezik a hangsúlyt a szomszéd települések bevonásával.

Az interjúk során felmerült az a probléma (és ez leginkább a kistérségi központi települések civilszervezetei körében jelentkezett), hogy a területfejlesztési kérdésekben ki, milyen szervezet tekinthető civilnek. Abban egyetértés mutatkozott, hogy az –legalábbis ebben a témában– a kistérség (vagy település) területén működő, megyei bíróságnál bejegyzett civil szervezet legyen. Ezek formáját tekintve egyesület, alapítvány, közalapítvány. Ez a kérdés azért fontos, mert a gazdaság fejlesztését, illetve az ezzel szorosan összefüggő foglalkoztatást illető kistérségi (és bizonyos értelemben városi szinten) vonatkozásban a munkáltatókat képviselő szervezetek, ezek közül is a kamarák érdekérvényesítő képességük a helyi társadalomban nagy, ugyanakkor azokat hagyományosan nem sorolják a „civil” szervezetek közé. A civil szervezetek képviselőivel folytatott interjúk meggyőzőek voltak a tekintetben, hogy a helyi gazdaságfejlesztési tevékenységekben, főként a kisvállalkozásokat érintően szerepük kiemelkedően fontos. A terminológiai vitáktól függetlenül az a

vélemény fogalmazódott meg az interjúk zömében, hogy a kamarákat ilyen értelemben a hagyományos civil-mozgalmakkal együtt kell bevonni a gazdaságfejlesztésre vonatkozó kistérségi munkákba.

A vázolt felfogásnak megfelelően a területfejlesztés vonatkozásában a továbbiakban a civil részvételt ilyen kibővített értelmezésben használjuk.

A kistérség (itt elsősorban a munkaszervezetekre gondolunk) keresik annak lehetőségét, hogy a civil szervezeteket minél nagyobb mértékben vonják be a gazdaság-fejlesztést érintő döntésekbe. Eerre vonatkozóan többféle kísérlettel találkozunk. Tartalmát tekintve mind arra irányul, hogy a civil szervezetek érdemben kapcsolódhassanak be a döntések előkészítésébe. Ilyenek pl: Székesfehérváron a Közös Érdekek Kerekasztala elnevezésű fórum, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Civil Együttműködési Hálózat, Kistérségi Civil Kerekasztal Szentendrei kistérségben, Gyulai Civil Szervezetek Szövetsége. Az önkormányzatok mindenütt támogatják ezeket a kezdeményezéseket. A támogatások formáit tekintve leginkább jellemző, hogy működésükhöz biztosítják a szükséges infrastruktúrát (helyiségek, elektronikai felszerelések, helyi médiákban megjelenés), ezen túlmenően költségvetési támogatásban részesülnek.

Az együttműködés a területfejlesztési kérdésekben a legkialakultabb kistérségi szinten a hivatali és a civil szervezetek között, ami szervezett formában a területfejlesztési törvény óta működik. Az interjúkon több olyan felvetés elhangzott, amelyek úgy is értelmezhetőek, hogy bírálóak. Az interjúk légköre azonban inkább a javító szándékot tükrözte. Ebben a felfogásban soroljuk az elmondott észrevételeket:

- a dokumentumokat gyakran közvetlen társadalmi részvétel nélkül készítik el, és csak véleménynyilvánítás véget teszük közzé,
- a megvitatott dokumentum nem érthető,
- a dokumentumok kidolgozására és megvitatására is sokszor kevés a rendelkezésre álló idő, így a vélemények nem megalapozottak,
- a civilek (szervezetek, vagy akár a lakosság) nem kap felvetéseire érdemben visszajelzést,
- a tervezők sok esetben csak formális érdeklődést mutatnak a megkérdezéskor
- nincs elegendő idő a döntéshozatalban való részvételben való érdemi felkészülésre,
- a szakértők gyakran lenézöek a civil véleményekkel kapcsolatban.

A civil szervezetek bevonása a területfejlesztési tevékenységbe az interjúk tapasztalatai alapján úgy összegezhető, hogy a társadalmi szervezeteket nem lehet helyileg általánosságban megszólítani és a döntéshozatali folyamatban részvételre ösztönözni. A beszélgetések során ezt azzal indokolták, hogy a kistérségi programok, mondhatjuk úgy, hogy azok változatai a Sapard program óta szinte folyamatosan készülnek, megvalósításuk azonban csak rész sikereket eredményezett. Ennek fő okát abban látják, hogy a fejlesztési célkitűzések általánosak, nem a kistérségi (netán az adott település - mikrorégió) szükségleteiből, lehetőségeinek figyelembevételével készülnek. Ezt az egyik interjú során a kistérségi iroda vezetője úgy fogalmazta meg, hogy „ahol konkrét projekthez kértük az adott témával foglalkozó civil szervezetek véleményét, közreműködését, ott ez sikeresen megtörtént. Ahol több területet érintő „általános” javaslatkérés történt, mint pl. a kistérségi területfejlesztés koncepciójának „társadalmasítása” során, ott teljes volt a kudarc.”

A területfejlesztés során az önkormányzatok a és a civilek közötti együttműködés egyrészt területi-földrajzi vonatkozásban jelenik meg, másrészt szakmai, ágazati vonatkozásban. Ezért az interjúk során arra kerestünk választ, hogy milyen a civilek kapcsolata a kistérség szervezeteivel és milyen a helyi civilszervezetekkel. Pontosabban ezek problémáira kérdeztünk rá.

A kistérség szervezetivel való kapcsolati fórumok egyszerűen nyomon követhetőek, ugyanis jól adminisztráltak (ez irányban összegyűjtött dokumentumaink ezt egyértelműen megerősítik). Ezek a kistérségi szervezetek, többcélú társulás, fejlesztési tanács, Kistérségi Iroda, szakmai munkacsoportok.. (Nem térünk ki ezek ismertetésére, hiszen számos kézikönyv, ajánlás, jogszabály alapján működnek). Inkább azt kerestük, hogy ezekkel a szervezetekkel milyen a kapcsolatuk a civil-mozgalmaknak, milyen problémák nehezítik az együttműködést. Ezek címszavakban a következők:

- jelenleg nincs rálátásuk a térségi szinten zajló folyamatokra,
- nincsenek kapcsolatban a kistérségi döntés-előkészítőkkel (ez mindkét oldal helyzetéből következik: a kapacitásban zajló szűk keresztmetszet, mind a civileknél, mind a munkaszervezeteknél fennáll),
- nem ismerik a jogszabályokban biztosított lehetőségeket,
- szervezetlenek.

A megállapításokat néhány észrevétellel kívánjuk értelmezni. Az, hogy nincs rálátásuk a kistérségben zajló folyamatokra adódik abból, hogy (mint arra már utaltunk) a kistérség egy új területi szint, még kevésbé ismert a köztudatban. Ezzel párosul, hogy a területfejlesztés intézményrendszere nehezen tekinthető át. Példaként kiemelhetünk néhány jellemezően elhangzott kérdést. Voltaképpen

melyik szervezet mit csinál? Mi a különbség az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió és az Országos Fejlesztési Konceptió között? Milyen kérdésekben dönt a megyei és a regionális fejlesztési tanács?

A civil szervezetek számára sokszor az is gondot okoz, hogy a helyi, önkormányzati képviselő testületi szinten meghozott, vagy meghozandó döntések háttérét, az azokat alátámasztó érveket megismerje. Kistérségi szinten a sok település különböző érdekeit és a közös érdekeket kumuláló határozatok áttekintése, értelmezése szinte alig lehetséges. Feltételezhető, hogy a kistérségi területfejlesztési koncepciók és programok véleményezése is a kompetencia-érzet hiánya miatt problematikus, ami természetesen a realizálást is befolyásolja.

A civilek közötti kistérségi együttműködés is feltétele annak, hogy a térségfejlesztésben a hatósági szervezetekkel való kapcsolatukban miként tudják erőiket racionálisan felhasználni, azaz az adott fejlesztési témában komplexen érvényesíteni érdekeiket. Mindenekelőtt milyen fő problémák körvonalazódtak az interjúk során és milyen következtetések adódtak a dokumentumok elemzése kapcsán. Ezek címszavakban a következők:

- a civil szervezetek nem ismerik egymást, nem tudnak egymás létezéséről, kivéve az „ágazati” módon kapcsolatba kerülteket, valamint, hogy a nagyon eltérő tevékenységet folytatók között az azonos földrajzi működési terület nem elég indok a kapcsolatfelvételre,
- személyi és tárgyi feltételek hiánya (általában nem főállású aktivisták dolgoznak a szervezeteknél, nincs internetes megjelenés stb.),
- kiemelkedő szervező személyiség hiánya.

Mindehhez még egy statisztikai adat a 2001 évi. Nonprofit szervezeteket bemutató KSH Kiadványból. A nonprofit szervezetek aránya összevont hatókör és tevékenységcsoportok szerinti táblázat a következőket mutatja. Ha az összes nonprofit szervezetet 100-nak vesszük, akkor ebből településfejlesztéssel 2,8 %, gazdaságfejlesztéssel 7,5 %, azaz közvetve területfejlesztéssel 10,3 %-a foglalkozik, azaz egytizede érdekelt településfejlesztési témában. Kistérségi szinten ilyen felmérést nem ismerünk, de tapasztalataink alapján ennél jóval nagyobb arányú a szerepük ebben a regionális szerveződésben.

2.2 Közzolgáltatások

A kormány (a 2198/2003 (IX.1.) sz. határozatában) elfogadta a közigazgatási rendszer korszerűsítéséről szóló kutatásokat s ebben a közigazgatás korszerűsítésének prioritásaként jelölte meg, hogy:

- minden állampolgár számára legyenek elérhető minőségű szolgáltatások;
- mérséklődjenek az indokolatlan társadalmi és területi egyenlőtlenségek;
- a társadalmi erőforrások fejlesztése segítse megalapozni európai uniós versenyképességünket;
- legyenek meg az uniós források maximális kihasználásának feltételei;
- a szolgáltatások színvonala gazdasági szempontok érvényesítésével, lényeges többletráfordítás nélkül javuljon.

A határozatot még az évben követte a 244/2003.(XII.18.) számú kormányrendelet. A települések 168 kistérségbe sorolása mellett egyéb fontos kérdéseket is szabályozott, például a kistérségi területbeosztás módosulásának szabályait is. A jogszabály kiemeli, hogy a kistérség területe, határa vagy más sajátossága nem érinti az önkormányzatok társulási szabadságát.

Az ismert, itt nem részletezendő körülmények között 2004. szeptemberében kihirdetésre került a többcélú kistérségi társulásokról szóló 2004. évi CVII. Törvény. Ez a törvény szabályozza a kistérségi társulások megalakításának módját, mikéntjét és azon feladatok körét, amelyek térségi szintű ellátásától egy társulás „többcélú”.

Az interjúkon, mindenekelőtt a polgármesterek és a munkaszerveztek részéről hangzott el, hogy ez a „fordított” jogalkotási sorrend, azaz a rendelet törvényeket megelőző megjelenése, a gyakorlatban rengeteg problémát és bizonytalanságot okozott. Egyfelől a többcélú társulások megalakításának jogtechnikai részleteiben, hiszen „csak” egy érvényes, de nem hatályos jogszabály, ráadásul több változatban is megjelent szövege adott ehhez támpontot. Másfelől a szervezet által ellátandó feladatok köre, módja és azok jövőbeni finanszírozásának megválaszolatlan kérdései okozták a legnagyobb gondot. Nem lehet eltekinteni a politikai döntéshozatalt illető bizonytalanság megemlítéséről, hiszen a társulási formában ellátni javasolt (ösztönzött) feladatok közé tartozik az alapfokú oktatás-nevelés kényes kérdése is.

Az interjúkon hangoztatták, ha a területfejlesztési törvény módosítása megelőzte volna a többcélú kistérségi törvény megjelenését, talán meggyőzhette volna azon települések vezető testületeit is a csatlakozás szükségességéről és a párhuzamos

szerveztek kiépítésének feleslegességéről, amelyek sokszor nem racionális indokok miatt maradtak távol az együttműködés ezen módjától.

A törvény kihirdetését megelőzően –mint az az előzőekből kitűnik– megkezdődtek a szerveződést előkészítő munkálatok, amelyek zömét a kistérségi központok vállalták. Az elmondottak szerint a törvény értelmezéséhez, a szervezési munkákhoz, valamint a létrehozandó szervezetek működési feltételeinek, módjainak kialakulásához, valamint a szabályzatok elkészítéséhez jelentős segítséget jelentettek az IDEA kiadványok és az ahhoz kapcsolódó rendezvények. Ezt többen kiemelték az interjúk során.

A vizsgált kistérségekben elmondták, hogy a többcélú társulások megalakítására előkészítő bizottságot (bizottságokat) hoztak létre a kistérséghez tartozó települések bevonásával. Az előkészítésre rendelkezésre álló idő rövid volt, hiszen a kormányzat az egyszeri, alakuló támogatás odaítéléséhez csak néhány hónapos időt hagyott. A rendeletet is többen bírálták, ugyanis a rendelet alkotói figyelmen kívül hagyva a kistérségek jelentős különbségeit, igen merev és statikus feltételeket szabtak. Ilyen pl: ahol egy kistérség állhat 3 vagy akár 27 településből, ott nem méltányos számszerűen megszabni az egy-egy feladatellátásban részvevő települések minimumát (a belső ellenőrzés területén 7 önkormányzatnak kell ellátni a feladatot). Az interjúvált kistérségekben ilyen okok miatt volt, ahol a többcélú társulás csak későbbi időpontban alakult meg. A felkeresett kistérségekben megkötötték (Budaörs kivételével) a társulási megállapodást. A rendelkezésünkre álló dokumentumok szerint a megállapodások tartalmazzák a törvényben felsorolt feladatok térségi szintű szervezetét, ellátását. Alakuláskor döntöttek a kistérségi feladatokat koordináló, szervező munkaszervezetek létrehozásáról. Addig azonban amíg megalakításuk megtörténik, a székhely település önkormányzatai vállalták a felmerülő feladatok és szükséges teendők ellátását.

Térségi szintű feladatellátás

A többcélú kistérségi társulások alapvető problémája volt a megalakuláskor, hogy milyen önkormányzati feladatok emelhetők térségi szintre, illetőleg az érintett települések azokat miként fogadják. A vizsgált kistérségekben áttekintettük a Társulási Megállapodás-okat. Megállapítható volt, hogy azokban teljeskörűen felsorolásra kerültek azok a feladatok, amelyek a kistérségi törvény szerint a többcélú társulás keretei között elláthatók. Az interjúk során azt emelték ki, hogy a problémát az okozta, illetőleg okozza (hiszen itt folyamatokról, változó helyzetekről van szó), hogy a törvény, illetőleg az ösztönzési lehetőségek miként illeszthetők a társulás valódi igényeihez és

lehetőségeihez. Az elmondottak alapján mindenekelőtt fel kellett mérni ezeket az igényeket, lehetőségeket, de főként a részvételben való hajlandóságot. Ugyanis ez utóbbi már azt is feltételezi, hogy az adott települések önkormányzatai, bővebben a képviselő testületek, intézmények, de a lakosság érintettjei is résztvevőivé válnak az új igazgatási rendszer kialakításának. Az elmondottak alapján általában szakmai munkacsoportok hoztak létre a „többcélú” feladatok kialakítására egy-egy település gesztorálása mellett. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy az a település kapta-vállalta a gesztorlási feladatot, amelyben az adott közszolgáltatás várhatóan megvalósul (pl orvosi ügyelet, összevont iskola...). A munkacsoportokba az érdekelt önkormányzatok delegáltak helyi embereket és a gesztoráló település polgármesteri hivatala vállalta a koordinálást, helyiséget és adminisztratív segítség nyújtott a megbeszélések idejére.

A feladatellátás térségi szintre emelésénél az elmondottak szerint kiemelhető két tényező, amelynek figyelembevétele motiválta a résztvevőket: egyrészt meg kellett felelni a „többcélú”-ság kritériumának, különben az elérni szándékozott plussz forrás(ok) nem szerezhető meg, másrészt olyan szolgáltatási területet kellett találni, ahol az együttműködésre valóban igény és lehetőség mutatkozik. Mindehhez a rendelkezésre álló idő nagyon kevés volt. Ezt minden érdekelt hangsúlyozta az interjúk során.

Nem kívánjuk e helyütt megismételni a normatív úton elérhető támogatásokat (melyet a Költségvetési Törvény tartalmaz), de felsorolásszerűen érdemes áttekinteni, ugyanis ezen választékon belül kellett az adott kistérségben kialakítani a közös feladatellátás területeit.

A normatív módon támogatást kapó feladatok köre:

Közüoktatás

- intézményi feladatok: óvodai nevelés és általános iskola alsó tagozat;
- pedagógiai szakszolgálati feladatok (logopédiai ellátás, nevelési tanácsadás, továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás, gyógytestnevelés

köréből minimum kettő együttes ellátása esetén.

Szociális és gyermekjóléti feladatok

- szociális intézményi feladat: időkorúak ápolást, gondozást nyújtó otthona, átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények

társult formában történő fenntartása esetén.

- szociális alapszolgáltatási feladatok: családsegítés, házi segítségnyújtás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, közösségi ellátások, támogató szolgáltatás, nappali ellátás köréből minimálisan három térségi szintű ellátás esetén.
 - gyermekjóléti szakellátói feladatok: helyettes szülői hálózat, gyermekek átmeneti otthona, családok átmeneti otthona köréből valamennyi intézmény társult formában működtetése esetén.
 - gyermekjóléti alapellátási feladat: gyermekjóléti szolgáltatás, gyermekek napköziben ellátása, gyermekek átmeneti gondozása köréből minimum egy integrált formában történő ellátása esetén.
- A felsoroltakból kitűnik, hogy közvetlen érintik a lakosságot, így a civilekkel való együttműködés kiemelten fontos.

Belső ellenőrzés

Minimum 7 település részvétele esetén jogosult a társulás normatívára.

Mozgókönyvtári feladatok:

Minimum 4 település részvétele esetén.

Összefoglalva tehát látható, hogy a közfeladatellátását (illetőleg annak elemeit) vállaló kistérségi társulások részére vannak kötelező és fakultatív elemei. A kötelezők a működést szabályozzák, a fakultatívakhoz pedig állami ösztönzők járnak.

A fentebb említett munkacsoportok több kistérségben nem fejezték be tevékenységüket, a gyakorlati megvalósításban is szerepet játszanak. Az interjúk során kiemelték, hogy nagyon fontos tanulság: nagy szükség van a települések szakemberei közötti információáramlás biztosítására. A munkacsoportokban való részvétel, illetve javaslatainak a döntéshozatalban biztosítékot teremt ahhoz, hogy a döntéshozók megfelelően tájékozottak legyenek az érintett helyi testületek véleményéről. Ez az a fórum, ahol gyakorlatilag a helyi közvélemény képviselője megteremtődik. A kistérségi döntésekben a civilszervezetek „véleménye” még nem érvényesül olyan szervezett formában, mint a területfejlesztési kérdéseknél. Ez adódik nyilvánvalóan abból, hogy a területfejlesztés intézményrendszere mintegy másfél évtizede működik, a közfeladat ellátási pedig napjainkban alakul ki. Az említett munkacsoportok olyan szervezeti kereteket adhatnak, amelyek a tevékenységeket működés közben is figyelemmel kísérhetik és a felismert problémák megoldására szakmailag felkészült javaslatokat képesek tenni.

Mivel a munkacsoportok tagjai a helyi közösségből kerülnek ki, ismerik az érdekelt társadalmi csoportok reagálásait, a működtetésből adódó esetleges feszültségeket, így operatív módon nyílik lehetőségük a problémák megoldására javaslatokat tenni. Nem lehetett az interjúk során közvetlen választ nyerni arról, hogy a munkacsoportok tagjai a helyi civilszervezetekkel milyen kapcsolatban állnak. Közvetetten viszont érzékelhető volt, hogy az oktatási és szociális ügyekben minden bizonnyal élő, helyenként szoros is a kapcsolat. Ezek igazolására viszont a dokumentumokban nem volt leírás, utalás sem.

A munkacsoportokat illetően még egy szempontra hívták fel az interjúkon a figyelmet. Abból adódóan, hogy a kistérségi szerveződésekkel az önkormányzati feladatellátás módja változik, nem tartható az, hogy minden település önellátásra rendezkedjen be és az esetleges együttműködés a döntéshozatali pozícióban lévő személyek ad hoc ismeretein múljon. Vagyis a munkacsoportokba delegált személyeknek biztosítani kell az általuk képviselt szolgáltatások helyzetének megismerését, valamint az azok által érintett közreműködők és lakosság elégedettségét, illetőleg elégedetlenségét is. Vagyis témánkat érintően a civil szféra érdekeinek képviseletét is el kell látniuk. Valószínűsíthető ugyanis, hogy kistérségi szinten a szolgáltatásokat érintő civil mozgalmak csak nagyon áttételesen képesek (és ez a jövőben is így lesz) szervezeten részt venni a döntések előkészítésében. Ez adódik abból is, hogy a fentebb részletezett tevékenységek nagyon eltérő közösségeket érintenek. Ezért az idevágó döntéshozatalban a mikrokörzetekben kialakuló szakmai csoportok szintjén indokolt biztosítani a civil-érdekek érvényesülését, amiben a vázoltakból kitűnően jelentős szerep hárul az ún. Szakmai Munkacsoportokba delegált szakértőkre.

2.3 Munkaszervezet

A többcélú kistérségi társulások megalakítását megelőzően a 90-es évek derekán létrejöttek különféle önkormányzati társulások, hogy a térség valós kapcsolataira, kötődéseire figyelemmel összehangolják a települések fejlesztési elgondolásait, illetve a régió egészére vonatkozó közös területfejlesztési stratégiát és koncepciót alkossanak. A társulásokban a partneri viszony jegyében általában minden település egy szavazattal rendelkezett. A társulás anyagi alapját a tagönkormányzatok lakosságszám-arányos befizetése, az évente megállapított tagdíj adta. Röviden indokolt áttekinteni a többcélú kistérségi társulások és a kistérségi fejlesztési tanácsok jogszabályi háttérét, ugyanis a civil szervezetek részvétele is ezáltal szabályozott.

Jogszabályi háttér

A települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló 2004. évi CVII. Törvény kimondja, hogy egy statisztikai kistérségben egy többcélú társulás alakítható. A többcélú kistérségi társulás részt vehet a kistérség területének összehangolt fejlesztésében (különösen: fejlesztési tervek, programok, pályázatok készítésében, megvalósításában) és a településfejlesztés összehangolásában, vállalhatja a kistérségi közszolgáltatások biztosítását, fejlesztését és szervezését, valamint intézmények fenntartását. A többcélú kistérségi társulás létrehozásához szükséges, hogy:

- a.) a többcélú kistérségi társulás megállapodását a kistérségbe tartozó képviselőtestületeinek több mint a fele, de legalább két képviselő-testület, míg a területfejlesztési feladatok vállalása esetén a kistérségbe tartozó települések képviselő-testületeinek mindegyike (a továbbiakban: a társulás tagja) jóváhagyja;
- b.) a többcélú kistérségi társulási megállapodást jóváhagyó települések együttes lakosságszáma meghaladja a kistérség lakosságszámának 60%-át, illetve 50%-át, ha a társulás tagjainak száma eléri a kistérségbe tartozó települések számának 60%-át.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996.évi XXI. Törvény rendelkezik a kistérségi fejlesztési tanácsok megalakításáról. A törvény kimondja: „A kistérségben a területfejlesztési feladatok összehangolására, a kistérségi területfejlesztési koncepció elfogadására, közös területfejlesztési programok kialakítására kistérségi fejlesztési tanács működik.” Továbbá azokban a kistérségekben, ahol a kistérség valamennyi települési önkormányzatának részvételével külön jogszabályban meghatározott többcélú kistérségi társulás működik, a kistérségi fejlesztési tanács feladatait a többcélú kistérségi társulás láthatja el (...).”

A társadalmi szervezetek a kistérségi fejlesztési tanácsban tanácskozási illetőleg konzultációs joggal vehetnek részt. Tanácskozási joggal rendelkező tagként vesz részt a társadalmi szervezetek fóruma által delegált civil szervezetek egy képviselője. Konzultációs joggal rendelkeznek a kistérségben működő mindazon bírósági nyilvántartásba vett társadalmi szervezetek, amelyek a területfejlesztést érintő kérdések megtárgyalására egyeztető fórumot hoznak létre, és a kistérségi fejlesztési tanácsnál jelzik együttműködési szándékukat. A kistérségi fejlesztési tanácsok megalakításának szabályairól a megyei (fővárosi) közigazgatási hivatalnak a kistérségi fejlesztési tanácsok és a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács létrehozásával és a térségi fejlesztési tanács átalakulásával kapcsolatos feladatairól, a megalakulással és átalakulással kapcsolatos eljárás

rendjéről, továbbá az egyeztető fórumok létrejöttének és működésének szabályairól szóló 258/2004 (IX.16.) Kormány rendelet rendelkezik. E rendelet a közigazgatási hivatalok számára írta elő a társadalmi szervezetek fórumának összehívását. A civil szervezeteknek a hatályba lépéstől számított 30 nap állt rendelkezésre a közigazgatási hivatalhoz e célból való bejelentkezésére. A későbbiekben a határidőt meg kellett hosszabbítani, mert az országos napilapokban többször közzé tett hirdetések ellenére sem jutott el az információ a civil szervezetekhez.

Munkaszervezet

A vizsgált kistérségekben a társulási megállapodásaikban általában Kistérségi Iroda elnevezéssel önálló munkaszervezet kialakítása mellett döntöttek, itt a probléma alapját a közfeladatok térségi ellátásnak megszervezési módja jelentette. Pontosabb a „mit” és „miként” kérdésekre adandó válasz. E téren az alapító okiratok a közoktatás, a szociális és gyermekjóléti feladatok kapcsán a munkaszervezetnek elsősorban koordinatív és gazdasági jellegű tevékenységeket szabnak meg hangsúlyozva, hogy biztosítani kell annak feltételeit, hogy az együttműködés tovább szélesedjen. A területfejlesztést illető munkavégzés a már korábban kialakult gyakorlat továbbfolytatása-fejlesztése. Ugyanakkor számos egyéb feladat is fellelhető a társulási megállapodásban, illetőleg mint azt az interjúkon is hangoztatták, a napi gyakorlatban. Ezek közül a jellemzőket felsoroljuk, úgy, mint:

- térségi konferenciák, szakmai továbbképzések szervezése, szakmai módszertani anyagok készítése, kidolgozása,
- térségi informatikai, információs rendszer működtetése:
 - o agrár információs rendszer,
 - o intézményi (közoktatási, szociális) információs rendszer,
 - o településrendezési, településfejlesztési információs rendszer,
 - o környezetvédelmi információs rendszer,
 - o közigazgatási információs rendszer,
 - o idegenforgalmi információs rendszer,
- pályázatfigyelés, pályázatkészítés, közös pályázat, pályázati forrásgyűjtés,
- idegenforgalommal kapcsolatos feladatok:
 - o térség településeinek, a kistérségi idegenforgalmi értékeinek közös megjelentetése,
 - o térségi érvényes rendezvénynaptár készítése

- térségi fejlesztési, felújítási feladatok tervezése, pályázatok összehangolása,
- helyi közútfenntartás, útellenőrzés megszervezése, összehangolása,
- településüzemeltetés:
 - o állategészségügyi feladatok ellátása: kóbor ebek befogásával, őrzésével, ártalmatlanításával kapcsolatos feladatok.
 - o Közterület tisztántartásának közös megszervezése, összehangolása, közös működtetése,
 - o Zöldterület fenntartás közös megszervezése, összehangolása, közös működtetése,
 - o Közterület-felügyelet közös megszervezése, közös működtetése.

A közszolgáltatások térségi szintű szervezése csak az egyik, bár lényeges eleme a kistérség feladatainak. Az interjúkból kitűnt, hogy még fontosabbnak tartják azokat a nagy léptékű fejlesztéseket, amelyek a régió egészének érdekeit szolgálják és amelyek megvalósítására egy önkormányzat sem lenne képes egyedül. A többcélú társulások megadják azt a keretet, amelyben az együttműködés kiteljesedhet. Ahol az igények, ötletek, elképzelések felvetődhetnek, azokból koncepciók, tanulmányok, tervek születhetnek és szükséges pályázatok útján pénzügyi források is teremthetők a megvalósításhoz.

3. TELEPÜLÉS – CIVILSZERVEZETEK

Abból indultunk ki, hogy a rendszerváltás folyamatában a közigazgatás szférájában is döntő jelentőségű fordulat ment végbe: a tanácsrendszert felváltó helyi önkormányzatok kialakításával, amely a helyi hatalomgyakorlás új típusú formája. Az 1586 tanácsot 3092 önkormányzat váltotta fel, azaz az igazgatási egységek száma megkétszereződött. Témánk kifejtésekor fontos vizsgálati szempont, hogy a magyar településszerkezetből adódóan a községek adják a települések több mint kilencven százalékát. A közigazgatás szempontjából a problémát azonban nem önmagában az alacsony lélekszámú települések magas aránya adja, hanem az, hogy ezzel a helyhatóságok széles feladat és hatásköre párosul. Számos vizsgálat, tanulmány feldolgozta ezt a helyzetet. Oldására a társulási formák alkalmazását találták, amelyben az önkormányzatok közötti együttműködés kiszélesíthető, illetve ez önálló feladatellátás csökkentésével emelhető annak színvonala, javuló gazdálkodási és társadalmi eredményekkel.

A civil szervezetek elterjedése szempontjából mindig fontos volt aktuális társadalmi- gazdasági környezetük helyzete, amely működési lehetőségeiket is nagymértékben meghatározta. Jól illusztrálja ezt, hogy 2004-ben működő

nonprofit szervezetek mindössze 12%-át alapították 1990 előtt. Még egy adat kívánczik ide vizsgálatunk szempontjából. A települések közül a községek száma 2859, azaz a települések 92%-a. A non-profit szervezetek száma 52391, amelynek csak egynegyede található a községekben. Vagyis a városokban működők aránya lényegesen magasabb, ami a potenciális forrásokhoz hozzájutás közelségével magyarázható. A községekre jellemző a közalapítványok magas előfordulása, ami nagyrészt azzal függ össze, hogy a helyi önkormányzatok alapítványként csak közalapítványt hozhatnak létre. A jogi formák közül a községekben az egyesületek átlagost meghaladó aránya emelkedik ki (31%). Ez nemcsak azzal függ össze, hogy számos nagy egyesületnek vannak helyi alapszervezetei, hanem egyúttal arra is utal, hogy a városok mellett a kistépülések is a civil önszerveződések fontos színhelyei. (az adatok a Non-profit szervezetek Magyarországon 2004. KSH kiadványból valók).

A következőkben felsoroljuk azokat a civil önszerveződések helyi formáit amelyekkel a vizsgálat során találkoztunk.

- A városokba, vagy azokon a településeken, ahol az önkormányzat tud forrást biztosítani a civilszervezetek működéséhez, ott mindenekelőtt ún. „ágazati” kötődéssel nagyobb számban jöttek létre.
- A kisebb községekben a civil szerveződés legfőbb megjelenési formája a lokálpatriotizmushoz, hagyományörzéshez, faluszépítéshez kapcsolódik.
- Bár a kisebbségi önkormányzatok nem tartoznak a civilszervezetek közé, szintén a közösségsszervező erő és vélemény-nyilvánító fórum.
- A civilszervezetek alakulását, működését, eredményességét nagy mértékben meghatározza, hogy van-e olyan kiemelkedő személy, amely köré szerveződik a közösségi háttér.
- A „valódi” civilektől meg kell különböztetni azokat az „egyesületeket”, amelyeket a választási rendszerünk hívott életre. A töredékszavazatokra számítva a pártokból kiszorult vagy marginális személyek hozzák létre saját személyes politikai ambícióik érdekében. Ezek a szervezetek valódi tevékenységet nem, vagy csak kampányszerűen folytatnak.
- A civilszervezetek közötti együttműködés sokkal inkább „ágazati”, mint földrajzi értelemben vett térségi. Az „ágazati” alatt a

tevékenységtípusa értendő, például a természetvédő zöld szervezetek, a kerékpáros a kerékpárosokkal és más sportegyesületekkel keres vagy teremt kapcsolatot.

- A civilszervezetek nagy része csak minimális kommunikációs infrastruktúrával rendelkezik. Ez postacímet és általában a vezető saját telefonszámát jelenti.
- Az egyesületek vezetői, tagjai csak kivételes esetben látják el főállásban a feladatukat. A többség szabadidejében végzi társadalmi tevékenységét. (Ez a civilszervezetek körében szervezett interjúknál is nehézséget jelentett, pl. időegyeztetés formájában)
- A kisebb községekben működő civilszervezetek jelentős része olyan sportegyesület, szabadidő szervezet, amely elsősorban a szabadidő eltöltését szolgálja, illetve szolgáltat tagjai részére. Olyan típusú szolgáltató vagy szolgáltatni kívánó non-profit szervezetek is működnek, amelyek újonnan megjelenő társadalmi problémák megoldásában vesznek részt, vagy szeretnének részt venni.
- Gyakori jelenség, hogy egyes szervezetek az önkormányzattól várják, hogy tartsa el őket. Ezzel azonban sérül a civil lét alapvető jellegzetessége a függetlenség is, főként ha csak egyetlen jelentős támogatója van.
- Az Önkormányzatok és a civil szerveződések közötti együttműködés szempontjából meghatározóak a helyi rendeletek, szokások és gyakorlat, továbbá a testületekkel illetőleg a hivatalokkal való megfelelő kapcsolatok megléte.

3.1. Együttműködés a közfeladatok ellátásában

A civil szektor fontosságát összességében az adja, hogy terepet biztosít az állampolgári öntevékenység számára, hozzájárul a demokrácia fejlődéséhez és ugyanakkor a szolgáltatások területén alternatívát kínál a piaci és az állami szektorral szemben. Az egyes szaktörvények (közoktatási, kulturális, gyermekvédelmi, sport, stb.) lehetővé tették sőt ösztönözték a civilszervezetek bekapcsolódását a feladatok ellátásba. A közfeladat ellátás civilszervezetek útján történő megvalósulását erősíti, hogy néhány jelentős, az önkormányzatok feladatait meghatározó törvény (szociális igazgatásról szóló törvény, gyermekvédelmi törvény) kifejezetten ajánlja a szerveződés és feladatellátást. A

közhasznú szervezetek jogállásáról szóló 1997.évi CLVI. Törvény pedig nem csak a civil szférát szabályozza, hanem az önkormányzatok és a non-profit szervezetek együttműködésének lehetőségét is.

Szolgáltató funkció

A civil szervezetek számos olyan szolgáltatást nyújtanak a helyi lakosság részére, amelyek valós igényeket elégítenek ki. Ezek egy része olyan, amelyek az önkormányzatok kötelező feladatkörébe tartoznak. Ilyenek leginkább oktatási, szociális, egészségügyi ellátások. Ezekben az esetekben a konkrét feladatvállalásokra szerződést köt az önkormányzat a civil szervezettel. Az interjúk során az önkormányzatok részéről úgy nyilatkoztak, hogy elégedettek ezekkel az együttműködésekkel és bővítését tervezik.

Számos olyan extra szolgáltatást is nyújtanak az adott településeken működő civilszervezetek (egyesületek, alapítványok), melyeket az önkormányzat nem tud, vagy nem akar felvállalni. Igaz, hogy ezeket a lakosság általában szűk rétege igényli. Ilyenek pl. sport, vadászat, szabadidős tevékenységek stb. Ezek ha bármilyen formában is elérhetővé válnak az érdeklődők részére, az növeli a lakosság elégedettségét. Ebből adódóan ez érdeke a helyi vezetésnek, de a civil szerveződésnek is.

Forrásteremtő funkció

Az önkormányzatok forrásai és szükségletei (vágyai) sehol nincsenek összhangban. Minden olyan többletforrás ami a civilszervezetekkel közösen megszerezhető (többen hangsúlyozták a Líder program pozitív lehetőségeit), az erősíti az önkormányzat pozícióját. Azok a források, amelyek „csak” a civilszervezetekhez jutnak el(támogatások, sokféle pályázati lehetőség, tagdíjak, egyébbevételek) közvetlenül érintik a helyi lakosságot (akkor is, ha csak az adott csoportot érinti). A külső támogatások esetenként kiváltják, illetve csökkentik az önkormányzatok által nyújtandó civil támogatásukat is, vagy azok további szervezetiek részére átcsoportosíthatók..

Az interjúkon nyomon követhető volt, hogy a közfeladatok ellátásában, mint az az előzőekben felsorolásra került, a közös érdekelttség motiválja a feleket: az önkormányzatot és a feladatot átvállaló civil szervezetet. Úgy foglалható össze, hogy jól megfontolt és kézzelfogható érdekek, motivációk nélkül nyilván egyik fél sem sürgeti a közös fellépést. Az önkormányzat esetében prioritást élvez,

hogy költségeit csökkentse és ezzel egyidejűleg a források felhasználását, szakmai minőségét ellenőrzése alatt tudja tartani. Az együttműködés, bármely jól megválasztott formája erősítheti az önkormányzat presztízsét, nem szólva a politikai nyereségről. Ez utóbbiról az interjúkon csak áttételesen nyilatkoztak az önkormányzati oldalról megkérdezettek. A dokumentumokban természetesen utalások sem találhatók e tekintetben (itt a különböző testületi előterjesztésekre, jegyzőkönyvekre hivatkozunk).

A civil szervezetek által ellátott feladatok esetében előny, hogy bővebbek a források a költségek fedezéséhez, hiszen mobilabban tudnak pályázati forrásokat, vállalkozási bevételeket, adományokat mozgósítani. Ezen túlmenően elmondták, hogy általában kisebb apparátussal tudnak feladatokat ellátni, rugalmasabb a gazdálkodás (ezen belül maga a foglalkoztatás), és alacsonyabb az adminisztrációs költség.

A civil szervezetek a megkötött szerződéses viszonyból az önfenntartáshoz szükséges gazdasági stabilitást várják. Ugyanis a szerződés nemcsak állandó bevételi forrást jelent, hanem a szervezet állandóságát is biztosítja, valamint egzisztenciális biztonságot is jelent a szervezetben dolgozóknak. Ez a kisebb településeken különösen fontos szempont, hiszen a falvakban legnagyobb közismerten a foglalkoztatottsági probléma.

A civil szervezet társadalmi megítélése szempontjából is fontos az ilyen közfeladatokat ellátó tevékenységek végzése, ugyanis ez a külvilág (esetünkben a település vagy azon belül egy kisebb közösség) szemében a megbízhatóság, a hosszú távú működés garanciáját jelenti. Ezen túlmenően tovább erősíti azt a bizonyos „társadalmi legitimációt”, ami tulajdonképpen előfeltétele a szerződéses viszony létrehozásának.

Az interjúkon inkább az előnyeit hangoztatták az együttműködésnek. Kitűnt, hogy a „kisszervezésnek”, feladatellátásnak” nincs még hagyománya az önkormányzati feladat-megosztásban. Ott, ahol konkrét ilyen esetekről is beszámoltak, felvetették, hogy az együttműködés ha nem is konfliktusos, de számos gond forrása is, amely arra is visszavezethető, hogy az együttműködés mindkét fél részéről egy tanulási folyamat is, amelynek során az önkormányzat nagyobb betekintést kap a helyi társadalom gondjaiba, véleményeibe, az ún. közakaratba. A civil társadalom pedig közelebb kerül az önkormányzatok lehetőségeinek, szabályozottságainak, kötelezettségeinek megértéséhez.

A feladatátadáshoz, ellátáshoz tehát szükséges az előnyök, hátrányok pontos ismerete, a stratégia kialakítása, a racionális szemlélet megléte. Pontosan kell tisztázni és a szerződésben rögzíteni, hogy mit, kinek, hogyan nyújtanak (döntés a közvetett és közvetlen ellátás között), elengedhetetlen a feladatok pontos

definiálása, az ellenőrizhetőségi szempontok kidolgozása. Végezetül pontosan kell meghatározni a mennyiségi, minőségi és költség mutatókat.

3.2 Testületek és Civilszervezetek

Az interjúk túlterjedtek a feltett kérdésekre adott válaszokon. Függetlenül a tisztségektől, beosztásoktól, a beszélgetések végén, amikor a résztvevők már „megnyíltak” a téma iránt, érezhetően elnyertük bizalmukat, minden településen megmutatták a helyi értékeket, a közösséget befogadó intézményeket, érdekességeket. Vagyis megnyilvánult mély lokálpatriotizmusuk. Ez adta az ötletet ahhoz, hogy kommentár nélkül idézzünk a kapott dokumentumok közül a Tóth Sándor által összeállított „Szabadszállás Múltjából” c. kiadványból egy rövid részt.

„A község különböző társadalmi osztályainak meg voltak a saját egyesületei. Külön csoportokba tömörült a parasztság, az iparosok és kereskedők, külön a szellemi foglalkozásúak (tisztviselők, tanítók, orvosok stb.). Így volt Szabadszálláson gazdakör, Ipartestület, Úri Kasinó. A parasztság egyesülete még tovább rétegződött a nagyobb földbirtokosok, a középparasztok és kisparasztok csoportjára.

Az egyesületek saját székházzal vagy önálló helyiséggel rendelkeztek. Az idősebbek – leginkább vasárnap – rendszeresen összejöttek, Az egyesület néhány újságot járatott és könyvtárral is rendelkezett s ezek elégtették ki a tagok kultúr igényét. Italmérés is volt a székházakban, kártyázás, biliárdozás és kuglizás jelentette a tagok szórakozását. Téli estéken gazdaképző tanfolyamokat, tánctanfolyamokat szerveztek.

Társas vacsorák is voltak. Elmaradhatatlan volt a március 15-i és a szilveszteri közös „húsvacsora” rendezése.

A fiatalok bálakat, táncmulatságokat rendeztek. Minden egyesület külön-külön rendezte meg ősszel, vasárnap, a szüreti felvonulást és az azt követő szüreti bálát.

Minden egyesületnek meg volt a saját műkedvelő gárdája és sok előadást tartottak a tél folyamán.

Az egyesületek közös célja volt a kulturális és hazafias szellem előmozdítása.”

Civilek bevonása a testületi munkába

A Civil Fórum 2005. 1. számában több cikk áttekinti a rendszerváltás utáni önkormányzati és civil viszonyt. Ezek és mások is úgy írják le ezt az időszakot,

hogyan a demokratikus választások eredményeképpen helyi hatalomhoz jutott új vezetés kellő háttérrel rendelkezve úgy gondolta, nincs szükség arra, hogy a kiépült közigazgatási rendszer mellett „másokat” is közvetlenül bevonjon a lokális ügyek intézésébe. Ugyanakkor a civil társadalom újjászületése is megkezdődött (lásd a fenti idézetet, amelynek emléke megalapozta a szerveződésüket). Ezek az egyesületek, alapítványok többsége helyi szinten fejtette ki tevékenységét, vagy olyan feladatok végzésére, olyan célok, programok megvalósítására vállalkozott, melyek az adott településen élők mindennapi életének, környezetének jobbítását szolgálták.

Az önkormányzat ez irányú viszonya ebben az időben úgy jellemezhető, hogy a „civileknek” jogában áll létezni, de lehetőség szerint ne zavarják és főleg ne szóljanak bele a testület munkájába. Ugyanakkor egyre több önkormányzatnak kellett szembenéznie azzal, hogy az intézményi struktúra fenntartása, a tervbe vett fejlesztések végrehajtása és a sokasodó közfeladatok ellátása mellett az erre fordítható források nemhogy növekedtek, hanem sok területen szűkültek. Így számba kellett venni, hogy milyen „belső” segítségre számíthatnak. Abból adódóan, hogy az üzleti szférából (különösen a kis településeken, ahol a korábban működő szövetkezetek, telephelyek megszűntek és helyettük még nem jöttek létre új vállalkozások) nemigen számíthattak támogatásra, egyfajta általános közeledés indult meg az önkormányzat részéről a civilek felé.

A kapcsolatok aktivizálása először a deklarációk szintjén jelent meg. Az elmondások szerint a hivatalos és nem hivatalos képviselői, polgármesteri beszédekben egyre gyakrabban szerepeltek a civil társadalom hasznosságára és a kialakítandó partneri viszonyra vonatkozó kitételét. Ezt követően a helyi civileket, szervezeteket a hivatalos ünnepségeken (március 15, október 23 és a helyi nagyrendezvények) való részvételre is meghívták. Ez fordítva is működött (ma aktívabb még ez), az önkormányzati képviselők, de hivatali vezetők is részt vesznek a fontosabb civil rendezvényeken.

Az összegyűjtött dokumentumokból egyértelműen általánosítható, hogy az önkormányzati szervezeti és működési szabályzatokban részletesen szerepel a civil szervezetekkel való kapcsolati rendszer (testületi, bizottsági üléseken való részvétel, esetleges támogatás módja-mértéke, közös vagy kisserződött feladat ellátása stb).

Mindez partneri kapcsolatokat feltételez az önkormányzat és a civil szervezetek között. Azért használjuk e helyütt az önkormányzat meghatározást, mert nemcsak a képviselői testületre vonatkozik a kapcsolat, hanem a hivatalra is (gondoljunk csak a közfeladatok ellátásában kialakuló munkamegosztásra).

A civil oldalról szükséges annak hangsúlyozása, hogy a civil közösség tagolt, amire szerveződése is utal, hiszen a vizsgált településeken találtunk olyant, amelyben több mint ötven bejegyzett civil szervezet is működik. Ez utal arra, hogy a civilekkel való kapcsolattartás nem is olyan egyszerű, magától értetődő szervezési (de tartalmi probléma is) kérdés. Ezért fontos, hogy a helyi körülményeknek figyelembevételével alakítsák ki az együttműködés körét (köreit), azaz szabályozzák adminisztratíván is annak partnerségi kereteit. Azok a tevékenységek, amelyek a közszolgáltatásokat érintik, úgymint az oktatási, a szociális, az egészségügyi ellátások, a választott önkormányzatokat illetve azok tevékenységét, működési gyakorlatát közvetlen is befolyásolják. Az önkormányzat formái pluralizálódnak és közöttük is interaktív kapcsolatok keletkeznek (Horváth M. Tamás: Helyi közszolgáltatások szervezése. Dialóg Campus) állapítja meg Horváth Tamás. Ezekből következik, hogy a képviselő-testületek egyre kevésbé sajátíthatják ki maguknak a települési érdekek képviselőit. A különböző szolgáltatási érdekközösségek szempontjait érvényesítő szervezeti, finanszírozási és működési hálózat kiépítése szükséges. A településeken az egyetlen, átfogó felhatalmazással bíró önkormányzat helyét tehát egyre inkább az önkormányzat sokcsatornás rendszere veszi át.

A civil részvétel a helyi önkormányzatoknál a testületi és bizottsági munkákban jut kifejezésre. Tekintsük át, mindenekelőtt ezek gyakorlatát az interjúk és dokumentumok alapján.

Döntés előkészítő tevékenység

A civil szervezetek fontos láncszemek a helyi társadalom és az önkormányzat kétirányú kommunikációjában. Ebben kitüntetett szerepe van az ún. döntés előkészítő funkciónak. Ez az a terület, amikor igazán érdemben érvényesíthetők a civil érdekek, más kifejezéssel megfogalmazva a lakossági észrevételek. Hiszen az adott témában, az adott civilszervezet közvetlen képes az oda-vissza csatolásra, azaz a lakossági vélemények megismerésére. Ezeket a problémákat, kívánságokat, javaslatokat össze tudják gyűjteni és a döntés-előkészítés során ha abba megfelelően bevonják őket- hitelesen továbbítani.

Hangsúlyozzuk, hogy az érdemi civil részvételnek a döntésekben ez a legfontosabb mozzanata, a döntések ugyanis meghatározó mértékben függenek az előkészítéstől. A lényegi kérdések ugyanis már a testületi előterjesztések készítésének a fázisában nagymértékben nemcsak kialakulnak, hanem el is dőlnek. Figyelemre méltóak azok a megállapítások, amelyek az interjúkon elhangzottak, hogy a döntések szakmai előkészítését jó irányba befolyásolták az egy-egy területre szakosodott civil szervezetek, hiszen sok helyi szakismerettel

rendelkező taguk, támogatójuk van, amellyel kiegészíthetik az önkormányzatban folyó szakmai tevékenységét. Nem elhanyagolható szempont az is, hogy ez a szakértői háttér ingyenes. Természetesen ez az együttműködés mind az önkormányzatoktól, mind a civilektől nagyfokú rugalmasságot igényel, hiszen a felelősség az önkormányzatot terheli. A döntések meghozatalánál olyan szempontokat is figyelembe kell venni, amelyek sokszor kerülnek a civilek látókörébe. Ez lehet a hatósági szabályozásból, vagy más érdekekkel való ütközésből adódó. Nyilvánvaló, hogy ez esetenként konfliktushoz vezet, melyben az önkormányzat „akadékoskodással”, a civil szféra „a látszatdemokrácia” gyakorlásával vádolja a másik felet. Az interjúk során mindkét esetre hozták fel példákat polgármesterek és civil megkérdezettek egyaránt. Ilyen példákat hoztak fel a helyi közlekedésszervezéssel (autóbusz megállók kijelölésének helye), utak építésével, intézmények fejlesztésével stb. kapcsolatban.

Az interjúk során megoszlottak a vélemények a tekintetben, hogy milyen mértékben eredményes a civilek bevonása a döntéselőkészítésbe. A döntés előkészítés több síkon mozog. Egyrészt hivatali kötelességként végzik az önkormányzati tisztviselők. Itt említendő meg, hogy számos előterjesztés szakmai előkészítésbe külső tanácsadókat (cégeket) is gyakran vonnak be. A tisztviselő „érdeke” eléggé nyilvánvaló. A feladatot kiadó vezető „eligazítás”-ának való megfelelés. Az előkészítésben meghatározott érdekeket képviselnek az un. Szakmai bizottságokba delegált képviselők, Az ő szempontjuk nyilvánvalóan a politikai elkötelezettségük által meghatározott. Ez a szempont a kisebb településeken még azáltal is felerősödik, hogy a meghívandó civilszervezetek kijelölése nagymértékben személyfüggő (a polgármester befolyása itt egyértelmű), a nagyobb településeken (városokban) pedig a pártokhoz való viszony határozza meg, hogy mely civil szervezetek kerülhetnek be az önkormányzat döntéshozatali mechanizmusába. A tapasztalatok –az elhangzottak szerint- azt mutatják, hogy az önkormányzatok –bár lassan és egymástól eltérő módon- megjelenítik, alkalmanként figyelembe veszik a civilszervezetek véleményét.

Már jeleztük, hogy a civil-résztétel részben a témák eltérő jellegéből adódóan, részben a sokszor nehezen meghatározható civil „profil”-ból következően nem könnyen választható meg, hogy milyen kérdés előkészítésébe kerüljenek bevonásra. Többen felvetették, hogy az önkormányzatok és a civilszervezetek együttműködését elősegíthetné a non-profit szektor helyi érdekképviselésének megoldása. Városi viszonylatban ez előrehaladottabb állapotban van, találkoztunk olyan megoldásokkal mint a civil fórumok, kerekasztalok szervezése, működése. A községekben a vizsgált esetekben nem találkoztunk ilyen kezdeményezésekkel.

A lakosság mozgósítása

A lakossági véleményeket hangsúlyozzuk, mindenekelőtt a döntés előkészítés fázisban kell érvényesíteni. A döntéshozatal leginkább csak „szentesíti” az előterjesztést. A testületi viták nagyjából deklaratívak, hiszen az ott elhangzottak az esetek jelentős részében a „közönség”-nek szólnak, hiszen azok nyilvánosak, ott ahol helyi TV működik még láthatóak is, így azokban a politikai érdekek artikulálják a mondanivalót, érdemi viták a döntést illetően már nem a szakmai kérdésekről szólnak. Vagyis az igazi civil érdekek ezen a fórumon már nem igazán érvényesíthetők, az esetben sem, ha annak a delegált, meghívott civilszervezet, illetőleg képviselője a vitában hangot is ad. Ugyanakkor teljesen egyértelműen kitűnt az elhangzottakból és a megismert testületi dokumentumokból, hogy a lakosság, illetőleg annak érintett csoportjai nagyon fontosak a határozatok végrehajtásában. A civilszervezeteknek kiemelkedő e tekintetben a szerepük. Ha részt vettek a döntés előkészítésben, ott módjuk volt a lakossági észrevételek érvényesítésére, akkor a végrehajtás során ugyanazon körben képesek mozgósítani azok végrehajtására. Vagyis a mozgósítás eredményességében a civil meggyőzés az egyik leghatékonyabb (és költségtakarékos) lehetőség.

A civilszervezeteknek ehhez a tevékenységhez anyagi forrásra is szükség van. A nagyobb településeken találkoztunk azzal a gyakorlattal, hogy az önkormányzat a hivatalosan bejegyzett szervek, szervezetek részére meghatározott témákban pályázatot hirdet különböző támogatandó célokhoz. Ilyenek lehetnek a testületi ülésen elhatározott célok pl. népszerűsítő rendezvények szervezése, kiadványok megjelenítése. A nyertes pályázókkal az önkormányzat szerződést köt, stb.

Önkormányzati támogatás

A helyi civilszervezeteknek az önkormányzatok a legbiztosabb támogatói, a szféra bevételei túlnyomó részt az önkormányzatoktól származnak. Az önkormányzat támogatási formái közül leggyakrabban a következőkkel találkozhatunk:

- költségvetési támogatás,
- pályázati alapok,
- ingyenes vagy kedvezményes ingatlan bérlet, esetleg ingatlan átadás,
- helyi adóból átengedett kedvezmények

- természetbeni támogatások (pl. fénymásolás, postaköltség átvállalása, rendezvényekhez ingyenes teremhasználat stb.),
- tanácsadás, szakemberek biztosítása,
- helyi lapban megjelenés, honlapon kapcsolódási pontok,
- szakértői megbízások.
-

Az önkormányzati támogatás módja jobban igazodhat a sokféle-sokszínű és különböző erősségű civilszervezetekhez. A település non-profit szervezetei szempontjából az önkormányzat lehet:

- alapító, társalapító,
- szerződő fél,
- támogató, adományozó,
- tag (szövetség),
- kedvezményezett (pl. önkéntes munka, közösségi szolgáltatás),
- együttműködő és vitapartner a helyi közösséget érintő kérdések meghozatalában.

A közhasznú szerződésbe foglalt támogatás alapja általában törvényben is (szociális, gyermekvédelmi, esélyegyenlőség, fogyasztóvédelmi) rögzített feladat részben vagy egészben való átadást jelenti. Több településen találkoztunk ún. Program (projekt) támogatással, ami konkrét közcélok elérését szolgálja és több évre szól. Ahol ilyen hosszabb távra tervezett programok vannak, ott az eseti támogatás általában nem rendszeres (pl. fogyatékosok napja). Ezen túlmenően előfordulnak olyan helyzetek, amikor rendkívüli támogatás válik szükségessé. Ilyen pl. ha egy rendezvény, esemény méretei, hatása a megszokott méretet meghaladja, vagy akkor, ha rendkívüli esemény (tűz, víz, betörés..) következtében egy szervezet működése veszélybe kerül.

Az önkormányzat részére ugyanolyan fontos mint a civilszervezeteknek, hogy az együttműködés szándékát, a támogatás feltételeit, módját egyértelműen fogalmazzák meg. A kisebb településeken a civilszervezetek részéről felvetették, hogy a támogatást ugyan megkapják az önkormányzattól, de az az önkormányzati költségvetésben egy összegben szerepel, nincs lebontva civilszervezetekre, feladatokra és időre. Ebben a helyzetben a civilszervezetek ki vannak szolgáltatva a polgármesternek (testületnek), hiszen alkalmanként kell a támogatást igényelni és nem lehet rá biztosan számítani. A támogatásokkal kapcsolatban többen kifejtették elvárásaikat. Ez a következőkben foglalható össze. Az önkormányzati támogatás alapfeltételei a nyílt, nyitott, korrekt, áttekinthető és számon kérhető együttműködés alapjául szolgáló tervek – megállapodások a közcélú non-profit tevékenységre vonatkozóan, valamint ezek mindkét oldalú dokumentálása. A feltételek teljesülése a konkrét helyzet

mérlegelését igényli (pl. támogatható-e egy bíróságilag nem bejegyzett szervezet – a többi feltétel megléte esetén?).

A támogatás formáját is a sokszínűség, a szervezetek igényeihez, az önkormányzat lehetőségeihez való alkalmazkodás kell, hogy jellemezze. Többen érzékeltették, hogy mindig a pénzügyi támogatás a leghatékonyabb forma. Fontosabb tudatosítani, hogy a pl. a működést biztosító helyiség állandó vagy ideiglenes biztosítása, a különböző szolgáltatások igénybevétele szintén „forintosítható” támogatás.

4. AZ INTERJÚKON ELHANGZOTT ESETI FELVETÉSEK

Az előző fejezetekben arra törekedtünk, hogy az interjúkon elhangzottakat és a dokumentumokban rögzített, a civil együttműködéssel kapcsolatos tevékenységet a lehetőség szerint csoportosítva mutassuk be. Úgy véljük, hogy ebben a formában általánosíthatóak voltak mind a Kistérségre, mind a településre jellemző önkormányzati és civil kapcsolatok. Ezek egy részét, mint azt a példák után jeleztük, az irodalomban is utalás, vagy kifejtés formájában megtalálható. Az interjúkon azonban olyan felvetések is elhangzottak példaként, problémaként, javaslatként, amelyek a fentebbi csoportosításba és részben általánosításban nem voltak beilleszthetők. Ezeket a következőkben felsorolásszerűen, rangsorolás nélkül ismertetjük.

Kistérségi észrevételek

- Az adott kistérségben több hasonló „profilú” civil szervezet működik, együttműködésük esetleges. Ilyen pl. a Mátrában működő borút, turizmus tevékenységben szervezett civilszervezetek együttműködésének hiánya, vagy alacsony foka.
- A vizsgált kistérség ülésein a civil kapcsolatokkal foglalkozó napirendi pont még nem volt (erről az interjúvoltaknak sem volt tudomásuk, sem a dokumentumokban nem voltak fellelhetőek).

- A kistérségek akkor lesznek életképesek, ha „kitermelik saját civil szférájukat”
- A civilszervezetek között kialakultak spontán térségi kapcsolatok. Ezek leginkább a sport, kultúra és a nemzetiségi rendezvények (ünnepek, versenyek) szervezésében jelentkeznek. A kistérségi munkaszervezetek ebben nem vesznek részt.
- A kistérségi testületi ülésekre a civilszervezetek képviselőitében gyakorlatilag csak a területfejlesztéssel foglalkozók kerülnek meghívásra. Többen jelezték, hogy jó lenne e meghívott kör bővítése.
- Az ipartestületek újjászerveződését többen jelezték. A településen túlmenő kapcsolatrendszerük, társadalmi befolyásukból adódóan kistérségi szerveződésük megindult. A kistérségi szervezetekkel együttműködésre törekednek.
- Nem közvetlenül a civil kapcsolatokat érintően, de többen felvetették, hogy újra kellene gondolni a kistérségi munkaszervezetet, a MEH megbízott és Regionális Fejlesztési Ügynökségek kapcsolatát. Kevéssé ismerik, nehezen áttekinthetőnek tartják.
- A kistérségi munkaszervezetekben felvetették, hogy a sokirányú feladat és a munkavégzés miatt nincs erejük a civil szervezetekkel kellő mértékben foglalkozni, holott hiányát érzik.
- A politikai bizonytalanság mind a kistérségi munkaszervezeteket, mind a civilszervezeteket zavarja az együttműködésben.
- Több civil egyesület átlépi a település határát, de ez nem mindig egyezik meg a kistérségi területi beosztásával. Ezeket a kapcsolatokat, amelyek nagyobb része országos szerveződéshez kötődő, jónak tartják, beilleszthető a kistérségi együttműködésbe.
- A civilszervezetek keresik a Kistérségi együttműködést. Ilyenekkel találkoztunk mint: civil szövetségek, civil egyeztető fórum. Ezek szervezésében nagyobb segítséget várnak a kistérségek részéről.

Települési észrevételek

- A civil szervezetek jogi helyzetét illetően többen felvetették, hogy megalakításuk procedúrája több szempontból kifogásolható. Itt ezek részletezésétől eltérünk, hiszen a szabályozás ismert, aminek az önkormányzati szempontból az a lényege, hogy támogatásuk csak úgy felelhet meg a közpénzekből való juttatásnak ha az bíróság által bejegyzett szervezet. Ezt az elvet elismerik, de javasolnak olyan megoldást, hogy csak a községekben (ez elsősorban a kistelepülésekre vonatkozik) szerveződő, meghatározott kört érintő civil együttműködés (lehet baráti kör, tánckör, adott eseménybonyolításához összeálló csoport stb.) bejegyzéséhez legyen elegendő a helyi önkormányzat (testületi ülésen elfogadott határozat). Ez legyen alkalmas egy jól körülhatárolt civil együttműködéshez, illetőleg annak önkormányzati (leginkább eseti) támogatásához. Ezzel a működés közbeni bürokratikus nehézségek is csökkennének és az önkormányzat egyszerű ellenőrzéssel tudná nyomon követni a „közpénz” felhasználását.
- Az önkormányzati és a civil együttműködés akkor hatékony, ha egymás rendezvényein kölcsönösen, oda-vissza vesznek részt.
- Ha az önkormányzatok képviselő testületében van „civil”, akkor nő a civilszervezet(-ek) érdekérvényesítő képessége.
- Az önkormányzatok részéről felvetették, az „ÖNHKI”-s településeken gondot okoz, hogy a civil szervezeteknek adott támogatást csökkentik a civilszervezetnek nyújtott átadással, mert a civilszervezetek támogatása nem „kötelező” feladat. Nehezményezik ezt a megoldást.
- Az egyházi „civil” szerveződések működésével kapcsolatban a községekben több észrevételt tettek. Ezek közül kiemelhető, hogy a törvényi szabályozás az egyházakat nem tekinti civilszerveződésnek. A kistelepüléseken pedig hagyományosan szerves részét képezik a civil életnek. Közismertek a különböző énekkarok, tánccsoportok, sport-együttműködések, nők-fiatalok szabadidő szervezése, különféle közösségi rendezvények szervezése, hagyományőrző tevékenységek végzése stb. amelyek erőforrásokat igényelnek. Ehhez –mivel nem civil szervezet- nem adható támogatás. Ezért az önkormányzatok különféle eseti megoldásokkal oldják meg a problémát. Javasolják átgondolni a jelenlegi szabályozás elveit és gyakorlatát.

- Felvetődött a határon átnyúló települési önkormányzati és civil kapcsolatok helyzete. Abból következően, hogy a trianoni határrendezés mesterségesen szakított meg történelmi kapcsolatokat a szomszédos falvak között, sérültek az ott élők családi, baráti, gazdasági, kulturális kapcsolataik. Több olyan kezdeményezésről van ismeretünk (szakirodalomból és saját tapasztalatainkból), amely a határon átnyúló kezdeményezéssel tesz kísérleteket arra, hogy kialakítsák, felélesszék a szomszéd településekkel való együttműködést. Ezek szerveződésére ismertünk meg példát Lökösházán (Magyarország) és Kisiratoson (Románia) esetében. Témánkat illetően az emelhető ki, hogy az együttműködés nemcsak az önkormányzat szintjén működik, annak részesei a helyi civilek. Néhány példa az együttműködésre: közös falunapok, kölcsönös nyaraltatás az iskolák részéről, közös pályázatírás uniós támogatásokért. Felvetődött, hogy eredményes lenne egy olyan vizsgálat, amely az érintett községekben (mindkét oldalon) feltárná az együttműködéssel kapcsolatos eredményeket, problémákat a gyakorlat továbbfejlesztése érdekében.
- Az önkormányzati és civil együttműködés kapcsolatában többen hangsúlyozták, hogy annak eredményességét nagymértékben meghatározzák a személyi kapcsolatok, barátságok.
- Többen elmondták, hogy a kistelepüléseken az értelmiségiek és városba járó dolgozók kevésbé vállalnak szerepet a helyi civil életben, ugyanakkor a helyi vállalkozók növekvő aktivitását hangsúlyozták.

Végezetül még egyszer köszönetet mondunk mindazoknak, akik napi szoros elfoglaltságuk mellett rendelkezésünkre álltak, az interjúk során feltárták problémáikat és fáradságot vettek a kért dokumentumok kikeresésére, átadására. A munka során kialakult kapcsolatok fenntartását igényelték, ami mindenekelőtt azt jelenti, hogy visszajelzést várnak, kérnek az elkészült tanulmányból és szívesen részt vennének esetleges szakmai vitáján. Reméljük a tanulmányok megküldésének bizonyára alapot lehet tenni a ROP program kereteiben.

A vizsgálat során az a véleményünk alakult ki, hogy a kutatást a szerzett tapasztalatokat figyelembevéve indokolt lenne folytatni.

MELLÉKLETEK

Interjúterv a civil szervezetek képviselőivel folytatott beszélgetéshez

1. A civil szervezet neve:

Székhelye:

Tagjainak száma:

2005.évi költségvetése:

2. Hatóköre (illetékessége):

Helyi, kistérségi, regionális, országos,

3. Szervezeti formája:

Egyesület, alapítvány, kiemelt társadalmi hasznosságú alapítvány, egyéb...

4. Tevékenységi tartalma:

Szociális, karitatív, kulturális, hagyományörző, oktatási, védelmi, környezetvédő, tűzoltó, sport, település-fejlesztési, informatikai, egyéb....

5. Tevékenysége a helyi közügyek intézésében:

Kapcsolódik hozzá, kiegészíti azt, helyettesíti azt, minőségét javítja, nem jellemző

Szöveges észrevétel:

6. Tevékenysége helyi közszolgáltatások nyújtásában:

kapcsolódik hozzá, kiegészíti azt, helyettesíti azt, minőségét javítja, nem jellemző

Szöveges észrevétel:

7. A civil szervezet milyen társadalmi célt valósít meg?

A közösségi érzés erősítése, szolidaritás a hátrányos helyzetűekkel, személyiségi fejlesztés, a személyes biztonság és a tulajdon megvédése, a kisebbségi nemzeti identitás megőrzése, a település szépítése, fejlesztése.

Szöveges észrevétel:

8. A civil szervezetek működési formája:

Közösségi tevékenység, érdekképvislet, ingyenes munkavégzés, tájékoztatás nyújtása, eseti rendezvények tartása, rendszeres összejövetelek, klubnapok tartása.

Szöveges észrevétel:

9. Tagjain kívül hány főt von be a működésébe?

Esetenként:

Rendszeresen:

Szöveges észrevétel:

10. Milyen a civil szervezet horizontális (más hasonló szervezettel) és vertikális (kistérségi, regionális, országos) kapcsolata?

11. Kapcsolata a helyi önkormányzattal:

Az önkormányzat a civil szervezetekre vonatkozó ügyekben: előre kikéri a véleményét; meghívja az ülésre; bevonja a végrehajtásba; utólag tájékoztatja; anyagilag támogatja; nincs kapcsolat.

Szöveges észrevétel:

12. A civil szervezet perspektívája:

12.1 A jövőben nagyobb szerepet vállalnának-e a közügyek intézésében:

Szöveges észrevétel:

12.2 Melyek a fejlődés feltételei Ön szerint?

Jogsabályi változás, anyagi támogatás növelése, szervező felvilágosító munka javítása, egyéb...

Szöveges észrevétel:

12.3 A kistérségi igazgatás fejlődése esetén képesek-e (akarnak-e) nagyobb részt vállalni a helyi közügyek intézésében?

13. Milyen hatást gyakorolt az Európai Unió csatlakozása a civil szervezet működésére?

14. Foglalja össze a civil szervezet működési problémáit:

15. A témához kapcsolódó más észrevétel, javaslat.

Jegyzék

Interjúterv az önkormányzat képviselőjével folytatott beszélgetéshez

- 1. Milyen területen tartja jelentősnek a civil szervezetek működését (a I/2. alapján)?**
- 2. Hogyan kapcsolódik a civil szervezet működése a helyi közügyek intézéséhez (I/5. alapján)?**
- 3. Hogyan vonják be a civil szervezeteket a döntés előkészítésébe és a feladatok végrehajtásába (I/11. alapján)?**
- 4. Milyen lehetőségeket lát a civil szervezetek bevonására a kistérségi igazgatás fejlesztésével kapcsolatban(I/12. alapján)?**
- 5. Foglalja össze a civil szervezetek működésével kapcsolatos problémákat?**
- 6. A témához kapcsolódó más észrevétel, javaslat:**

Jegyzék

Az önkormányzati vezetőkkel készített interjúkról:

Székesfehérvár:

1. Angyal Szabolcs /civil referens, Polgármesteri Kabinet/
2. Bokor Erika /oktatási referens, Fehérvári Kistérségi Iroda/

Mór:

3. Schmidt Ferenc /Polgármester/

Iszkaszentgyörgy:

4. Palkovics Istvánné / Főmunkatárs /

Miskolc:

5. Mészáros Miklós / Főjegyző, Polgármesteri Hivatal /
6. Túróczi Bertalan / Kistérségi Irodavezető /

Felsőzsolca:

7. Fehér Attila / Polgármester /

Bükkszentkereszt:

8. Halász Rezső / Polgármester/

Budaörs:

9. Kardos Gabriella /Vezetőhelyettes, Budaörs Kistérségi Iroda /

Szentendre:

10. Lalátka Lajos / Szentendrei Kistérségi irodavezető /

Szabadszállás:

11. dr. Balázs Sándor / Polgármester /

Gyula:

12. Medgyaszalj László / Önkormányzati osztályvezető, Gyulai Polgármesteri Hivatal /
13. Szabadosné Molnár Katalin / Szervezési csoportvezető, Gyulai Önkormányzat /

Lökösháza:

14. Germán Géza / Polgármester /
15. Koszna Jánosné / Jegyző /

Gyöngyös:

16. Mészáros Katalin / Gyöngyösi Kistérségi irodavezető /

Eger:

17. Törőcsik Gábor / Civil referens, Egri Polgármesteri Hivatal /

Jegyzék

A civil szervezetek képviselőivel készített interjúk

Székesfehérvár:

1. Buth Sándor / Elnök, Feketehegy – Szárazrét Polgári Egyesület /
2. Kovács György / Elnök, Civil Szervezetek Fejér Megyei Szövetsége /

Mór:

3. Hunorfi István / Móri Városvédő és Szépítő Egyesület /

Iszkaszentgyörgy:

4. Gáll Attila / Református Lelkész, Helyi Református Civil Szerveződések vezetője /
5. Kovácsné Csilla / Elnök, Természet és Környezetvédő Egyesület /

Miskolc:

6. Nagy Zsuzsanna / Elnök, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Civil Együttműködési Hálózat /

Felsőzsolca:

7. Libárt Zoltán / Elnök, Együtt Felsőzsolcáért Egyesület /

Bükkszentkereszt:

8. Kővári Ferenc Dávid / Plébános, Hagyományörző Egyesület /
9. Eszlári István / Elnök, Bükkszentkereshti Hitéletért Alapítvány /

Szentendre:

10. Mécs Gábor / Elnök, Pilisszentlászló Faluszépítő Egyesület /
11. Sepsei Gergely / Kistérségi Civil Kerekasztal, Szentendre /
12. Madarász Csaba / Elnök, Budakalászi Védőegylet /
13. Mitró Katalin / Ipartestület, Szentendre /
14. Madarász Csaba / Elnök, (Közép-Európai Állampolgárok Társulata), Testvérkapcsolatok Szervezete, Budakalász /

Szabadszállás:

15. Bugyi Andrásné / Elnök, Kisemberekért Alapítvány /
16. Kusztos Mónika / Elnök, Kunsági Bárka Egyesület /
17. Horváth Balázs / Elnök, Honvéd Nyugdíjas Klub /
18. Pelikán Imre / Elnök, Szabadszállási Vadász Társaság /

Gyula:

19. Bozó András / Elnök, Gyulai Idegenforgalmi Egyesület /

20. Kukár István / Elnök, Gyulai Alkotó Egyesület /

Hajdúszoboszló:

21. Molnár Edit / Elnök, Hajdúszoboszlói Városvédő Egyesület /

Gyöngyös:

22. Debrei Attila / Titkár, Magyar Agrár Felsőoktatási Természetjáró Egyesület /

Eger:

23. Bárdos Ferenc / Ügyvezető, Életfa Környezetvédő Szövetség /

Dokumentum jegyzék

Székesfehérvár:

1. Székesfehérvári Civiltár 2004
2. Fejér Megyei Civil Paletta 2004
3. Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzat Közgyűlése 8/2003. (VI.5) rendelete a civil szervezetek pénzügyi támogatásának rendjéről
4. Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Koncepciója –Az Önkormányzat együttműködése a civil szervezetekkel- 2000
5. Együttműködési Megállapodás Székesfehérvár Önkormányzata és a Civilszervezetek között
6. Székesfehérvári Civilszervezetek Érdekegyeztető Fóruma CÉF + SZMSZ (ügyrendje)
7. Civil szervezetek együttműködése Székesfehérváron – esettanulmány

Mór:

8. Jegyzőkönyv a Móri Többcélú Kistérségi Társulás Szociálpolitikai Kerekasztalának alakuló ülésén, 2006
9. Móri Többcélú Kistérségi Társulás Társulási Megállapodása
10. Jegyzőkönyv a Móri Többcélú Kistérségi Társulás Szociálpolitikai Kerekasztalának üléséről, 2006
11. Ellátási Szerződés a Móri Többcélú Kistérségi Társulás és a „Jobb Otthon” Szociális és Egészségügyi Ellátásért Alapítvány között, 2005

Iszkaszentgyörgy:

12. Iszkaszentgyörgy Község Önkormányzatának 2003-2006. évi Ciklusprogramja
13. Önkormányzati Hírek, Iszkaszentgyörgyi Lap, 2006. március
14. Levél az iszkaszentgyörgyi lakosokhoz, Benedek Imre Polgármester, 2005
15. A Református Nőszövetség alapszabálya, 2000
16. Egészségterv kidolgozása Iszkaszentgyörgy településén, Szakdolgozat, Gáll Attila, 2006

Miskolc:

17. A kistérségi közoktatási társulások létrejötte, működésének tapasztalatai B.-A.-Z. megyében
18. www.miskolc.hu -> Kistérség/szervezeti felépítés, társulási megállapodás stb./
19. BAZ Megyei Civil Együttműködési Hálózat közgyűlése, 2006

Felsőzsolca:

20. Tájékoztató a Felsőzsolca városban tevékenykedő civil szervezetekről.
21. Tájékoztató a városban működő civil szervezetek és az Önkormányzat kapcsolatrendszeréről, együttműködéséről, 2003
22. Felsőzsolca város 2002-2005 közötti támogatásai a civil szervezetek részére. Képviselő-testületi ülések jegyzőkönyvének kivonatai
23. Társadalmi helyzetkép, Összefoglaló tanulmány, Debreceni Egyetem, 2005
24. Örökség a Felsőzsolcai Művelődési Központ kiadványai
25. Szervezeti és Működési Szabályzat Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Civil Együttműködési Hálózat, Miskolci Kistérségi Fórumának Szervezeti és Működési Szabályzat

Bükkszentkereszt:

26. Bükkszentkereszt monográfiája, 2001
27. Bükkszentkereshti Hitéletért Alapítvány

Szentendre:

28. Kistérségi Civil Kerekasztal tájékoztató anyag, 2006
29. Dunakanyari és Pilisi Önkormányzatok Többcélú Kistérségi Társulása Alapító Okirat, 2005
30. Kistérségi Civil Kerekasztal Alapokmánya, 2006
31. Szentendrei Ipartestület (ismertető), 2006
32. Pilisszentlászlói kulturális és közéleti újság, 2006
33. Csobánka község Önkormányzatának lapja, 2006. április
34. Bogdányi Híradó, 2006. április
 - a.) Kistérségi Innovációs Csoport- KINCS működési dokumentáció

Szabadszállás:

35. Egyesületek, alapítványok jegyzéke
36. Tóth Sándor: Szabadszállás, 2005

Gyula:

37. Együttműködési megállapodás a civil szervezetekkel, 2005
38. Társadalmi szervezetek nyilvántartása /Gyula/
39. Gyula és környéke Többcélú Kistérségi Társulás Alapító okirat, 2006
40. Az Önkormányzat és a civil szervezetek együttműködése/határozatok/, 2005, Gyula
41. Civil szervezetek elhelyezése, 2005, Gyula
42. Civil szervezetek támogatása, 2005. év, Gyula
43. Civil szervezetek pályáztatása, 2006, Gyula

Gyöngyös:

- 44. Gyöngyös Körzete Kistérségi Többcélú Társulás SZMSZ, 2005.
- 45. Ellátási Szerződés Gyöngyös, 2005

Budaörs:

- 46. Budaörsi Többcélú Kistérségi Társulás munkaszervezete, 2005
- 47. Kistérségmenedzsment a Dél-Buda környéki kistérség példáján, szakdolgozat, 2005
- 48. Pest Megyei Önkormányzat - Civil fórumok kialakítása, 2005
- 49. Pest Megyei Területfejlesztési Tanács 2005.évi költségvetése

Eger:

- 50. Civil kódex. Az egri civilszervezetek együttműködésének szervezeti keretei és szabályai, Eger, 2005

Jegyzék a kutatáshoz felhasznált szakirodalomról

- 1.** Civil szervezetek és Önkormányzatok együttműködése
Civil Fórum, 6.évfolyam 1.szám, 2005
- 2.** 2003.évi L. törvény a Nemzeti Civil Alapprogramról
- 3.** Társadalmi részvétel a területfejlesztésben fenntarthatóságért
Phare Access projekt zárótanulmány
Magyar természetvédők Szövetsége, Budapest, 2004 május
- 4.** Gazdasági szereplők a területfejlesztésben
Dr. Winkler György
Magyar Közigazgatási Intézet, 2003
- 5.** Az Önkormányzatok és a civil szervezetek kapcsolata Budapesten
Nonprofit Információs és Oktató Központ (NIOK) Alapítvány, 2005
- 6.** A Pest Megyei kistérségek kialakítása
Pest Megyei Közigazgatási Hivatal, 2003
- 7.** A civil szervezetek térségi együttműködési formája
Szövetség az Országos Érdekképviselésért Egyesület 2005
Osváth László
- 8.** Módszertani útmutató és segédanyag térségi területfejlesztési civil
egyeztető fórumok
megalakításához és működéséhez
Országos Civil Érdekképviselésért Egyesület, 2005
- 9.** Módszertani Útmutató és segédanyag térségfejlesztési szakemberek
számára
Szövetség az Országos Civil Érdekképviselésért Egyesület, 2005
- 10.** Civil dilemmák- Kihívások és alternatívák a civil szektorban
Civiltas Egyesület, Acta Civitalis 6
Sebestény István, 2005
- 11.** Civil Szemle, 1.évfolyam, 1.szám, 2004

- 12.Lépésről lépésre- Kézikönyv a civil szervezetek területi alapú szerveződéséhez**
Acta Civitalis 5
Jon Pratt, Washington, USA, 1994
- 13.Köztes helyzet?- A civil szervezetek és az önkormányzatok kapcsolatában**
Miniszterelnöki Hivatal, 2000
- 14. Társadalmi részvétel a területfejlesztésben Közép-Európában**
MTVSZ, 2002
- 15.Global Civil Society - An Overview**
Acta Civitalis 3
Baltimore, USA, 2003
- 16.Rendszerváltás a nonprofit szektorban, avagy a civilek felnőtté válása**
Menyhért Péter, 2002
www.civilegyuttmukodes.hu
- 17.Regionális egyeztető fórumokkal kapcsolatos problémák, célok, megoldási javaslatok**
A 2005.április 25-26-i „Civilek a területfejlesztésben” konferencia megállapításai
- 18. Felhívás helyi társadalmi szerződés megkötésére**
Aba Nagyközség Képviselő-testülete, 2004
- 19.Területfejlesztés, Kistérségek**
Egyetemi jegyzet, Dr. Winkler György
Eötvös Kiadó, 1999
- 20.A pásztói kistérség**
Pásztói Kistérség Fejlesztéséért Közalapítvány, 2002
- 21.A határmenti kistérségek gazdasági, kulturális kapcsolata**
Soros-alapítvány kutatási jelentés, Dr. Csúth Sándor, Dr. Winkler György, 1999
- 22.Kistérség menedzsment**
Dr. Winkler György, E-Government tanulmányok IV., 2005

